

VYHODNOTENIE VÝBERU MAZANICE ZO SÍDLISK BADENSKEJ KULTÚRY NA VÝCHODNOM SLOVENSKU¹

Jozef Ďuriš

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2021.68.9>

Keywords: Eastern Slovakia, Baden culture, Eneolithic, selected samples of daub, analysis of construction imprints, architectonic constructions, production/commercial/linear settlement features

Evaluation of selected daub from the Baden culture settlements in eastern Slovakia

A selection of unpublished samples of Eneolithic daub with distinct construction imprints are the information source of the study. Based on them, constructional bindings and methods of not only production, commercial features (reinforced hearths, domed kilns, production-commercial structures with light construction/roofing) or functionally specifically designed settlement features (linear fence/enclosure) can be created. Individual samples come exclusively from several Baden settlement features (find contexts) selected from prehistoric sites of eastern Slovakia (Brehov, Kašov, Prešov-Solivar, Šarišské Michaľany, Veľká Lomnica, Zemplínske Hradište, Zemplínske Kopčany), where many unanswered questions remain in the Eneolithic settlement. After evaluation of the daub, it is clear that basically almost identical or similar technological, constructional and building methods (solutions) occur in all cases of architectural reconstruction of construction blocks and constructional-architectonic complexes. The methods differ from each other only with small construction alternations, i.e. presence/absence of construction elements, construction bindings or construction forms. Some are complemented with specific technological-constructional design.

ÚVOD

Primárnym informačným zdrojom danej štúdie je výber nepublikovaných (20) vzoriek pravekej eneolitickej mazanice s konštrukčnými odtlačkami. Na ich základe sa dajú vytvoriť určité predstavy konštrukčných previazaní a stavebných postupov nielen výrobných a hospodárskych objektov (napr. spevnené ohniská, pece, výrobné-hospodárske stavby ľahkej konštrukcie a zastrešenia) alebo funkčne špecificky zameraných líniových sídliskových objektov (napr. líniové oplotenie, ohradenie), ale aj potenciálnych obytných objektov. Jednotlivé vzorky mazanice vytvárajúce zúženú avšak pomerne reprezentatívnu výberovú skupinu. Analyzované vzorky sme dostali sprostredkované, bez možnosti vizuálneho kontaktu s danými nálezovými súbormi mazanice. Z toho dôvodu preto nie je informácia o celkovom počte jednotlivých kusov mazanice v nálezových súboroch uvedená (ani v prvej tabele obsahujúcej všeobecné informačné údaje). Rovnako nie sú uvedené (nedefinované) kritériá výberu vzoriek, pretože tie si v tomto prípade zvolila iná osoba, ktorá daný výber poskytla. Predpokladáme, že kritériá výberu podmienila dostatočná zachovanosť konštrukčných odtlačkov a zároveň reprezentatívnosť konštrukčných prvkov a ich previazaní. Boli získané z niekoľkých sídliskových objektov (nálezových situácií), pochádzajúcich zo známych lokalít badenskej kultúry z priestoru východného Slovenska (ide o lokality Brehov-Pod Veľkým vrchom, Kašov-Šarkan, Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina, Šarišské Michaľany-Fedelemka, Veľká Lomnica-Burchbrich, Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky, Zemplínske Kopčany-JRD), kde sa nateraz v eneolitickom osídlení nachádza stále pomerne veľké množstvo nezodpovedaných otázok alebo sporných stavebno-konštrukčných interpretácií. Analýza a následne vyhodnotenie vyselektovaných vzoriek mazanice zo zachovaných

¹ Príspevok vznikol s podporou grantových projektov agentúry VEGA 2/0072/17, 2/0062/21 a projektu PL-SK: National Science Center Poland (NCN 2013/09/B/HS3/03401), v rámci ktorého A. Zastawny poskytol fotografie mazanice.

deponovaných súborov je teda ďalším potrebným zdrojom podkladových informácií k eneolitickému osídleniu. Samotné výsledky analýzy a vyhodnotenia mazanice tak konfrontujú, resp. potvrdzujú, prípadne vyvracajú iba jednostranné interpretačné možnosti konkrétnych nálezových okolností. Navyše v priestore celého Slovenska doterajšia stále pomerne veľká absencia analýzy konštrukčných foriem, nachádzajúcich sa na odtlačkoch pravekej mazanice, nateraz iba postupne vytvára komplexnejší obraz o charaktere závažných stavebno-konštrukčných detailov jednotlivých typov pravekých sídliskových objektov rôznej funkcie.

Práve systematická a komplexná analýza mazanice zo starších a súčasných archeologických výskumov pravekých lokalít na Slovensku, ako aj jej následná konfrontácia s interpretáciami nálezových situácií a zároveň s existujúcimi stavebno-konštrukčnými analógiami, prípadne etnografickými paralelami, umožňujú bližšie konkretizovať a definovať stavebno-technologickú úroveň dobovej architektúry. Taktiež v interakcii s inými vednými disciplínami nám mazanica poskytuje dôležité informácie o priebehu deštrukcie, prípadne nám vytvorí objektívnejšie predstavy o statických limitoch stavby. Je teda zrejme, že značnú zásluhu na riešení viacerých otázok majú aj výsledky, ktoré sú dosiahnuté v réžii interdisciplinarity a experimentálnej archeológie.

Cieľom danej práce je poskytnúť základnú analýzu vyselektovaných vzoriek mazanice a následné vyhodnotenie (architektonickej rekonštrukcie stavebno-konštrukčných blokov, prípadne celkov). Zároveň dané výsledky majú konfrontovať, resp. potvrdiť alebo vyvrátiť obmedzené interpretačné možnosti konkrétnych nálezových okolností vybraných sídliskových objektov badenskej kultúry na východnom Slovensku. Naopak zámerom tejto práce nie je rozsiahle teoretické vyhodnotenie v širších súvislostiach, pretože takáto forma koncepcie práce, aj vzhľadom na vopred obmedzený rozsah štúdie, by nebola možná. Taktiež cieľom nie je komplexné zmapovanie konštrukčných techník badenskej kultúry na východnom Slovensku. Na takéto sumárne práce s prvkami syntézy je samozrejme potrebné spracovať väčšie množstvo ucelených rozsiahlych nálezových súborov zdokumentovanej a deponovanej mazanice, a to v celom dostupnom objeme.

METODIKA

Analýza a vyhodnotenie vzoriek mazanice sú postavené na metodických princípoch existujúceho systému opisnej a metrickej deskripcie pravekej mazanice (Ďuriš 2012, 195–247). Jednotný systém deskripcie vytvára konkrétne analytické kritéria, cez ktoré sa formuje porovnávací databáza mazanice, obsahujúca aj vzorové konštrukčné formy. Tie sa stávajú podkladom pre konštrukčnú typológiu mazanice alebo tvoria základ na priestorovú typológiu mazanice. V spätnej väzbe sú spolu s výsledkami analýzy mazanice východiskom pre architektonickú rekonštrukciu stavebno-konštrukčných blokov či konštrukčno-architektonických celkov, prípadne na komplexnú architektonickú rekonštrukciu sídliskových objektov rôzneho zamerania.

V rámci metodického postupu je dôležitá selekcia vzoriek mazanice,² vybraných pre komplexnú analýzu prostredníctvom vyššie uvedeného deskriptívneho systému. Výsledná podoba je sumárne zhrnutá do prehľadne usporiadaných analyticko-informačných tabiel (tabela 1–4, pre danú štúdiu do skrátenej verzie). Tie poskytujú široký záber rôznych informácií, určených pre rýchlu orientáciu a porovnanie medzi jednotlivými údajmi katalogizačných kritérií, z ktorých značná časť v katalógu nie je uvedená (z nižšie uvedených dôvodov, pozri fotografie a konštrukčné modelácie).

Prvá tabeľa obsahuje všeobecné informačné údaje o rozmeroch vzoriek. Druhá tabeľa pozostáva z opisných informačných údajov o vlastnostiach mazanice. Zaznamenáva povrchovú úpravu a charakter odtlačkov. Tretia tabeľa obsahuje metrické informačné údaje rôznych konštrukčných foriem. Štvrtá tabeľa zahŕňa funkčnú interpretáciu jednotlivých kusov mazanice, resp. funkčné uplatnenie konštrukčných prvkov v architektúre domu a zároveň aj ich priestorové smerovanie v konštrukcii domu. V piatej tabeľe je prehľadný systém použitých skratiek, znakov a symbolov, ktoré sú kvôli rýchlejšej orientácii použité v jednotlivých tabeľach. Samotné analyticko-informačné tabeľe sú zároveň prostredníctvom viacerých symbolických znakov priamo informačne prepojené s fotografiami

² Jednotlivé kusy mazanice by mali reprezentovať rôzne miesta odberu vzoriek, rôznu intenzitu prepálenia mazanice, rôzne veľkosti a hrúbky vzoriek, širokú variabilnosť prítomných konštrukčných foriem a vo vzorkách by mal byť aj dostatočný výskyt archeobotanických zvyškov a iné. Navyše počas odberu vzoriek z nálezovej situácie je dôležité zdokumentovať aj objemové množstvo deštruovanej mazanice.

Tabela 1. Rozmery, hmotnosť, veľkosť fragmentov analyzovaných vzoriek.

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tabuľky	Max. dĺžka (cm)	Max. šírka (cm)	Max. hrúbka (cm)	Hmotnosť (kg)	Rozmery fragmentu
Brehov-Pod Veľkým vrchom							
1	1/2002	–	6,0	4,5	3,0	0,063	stredné
2	1/2002	–	4,5	3,0	2,3	0,023	stredné
1	2A/2002	–	7,5	6,5	5,0	0,148	stredné
2	2A/2002	–	5,5	4,2	3,5	0,051	stredné
3	2A/2002	–	6,0	4,3	4,5	0,059	stredné
4	2A/2002	–	7,1	7,0	2,6	0,088	stredné
Kašov-Šarkan							
1	1/2011, sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	5,7	5,2	4,0	0,051	stredné
2	1/2011, sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	7,3	5,6	3,8	0,077	stredné
3	1/2011, sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	7,2	5,3	3,2	0,093	stredné
Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina							
1	18/2009	–	19,2	11,7	6,5	0,717	stredné
2	18/2009	–	11,5	11,2	4,0	0,242	stredné
3	18/2009	–	13,8	8,0	7,7	0,427	stredné
4	18/2009	–	13,7	6,0	8,2	0,282	stredné
5	18/2009	–	11,5	7,5	5,8	0,223	stredné
6	18/2009	–	5,7	3,2	2,8	0,034	stredné
7	18/2009	–	6,0	5,2	3,3	0,043	stredné
Šarišské Michaľany-Fedelemka							
1	61/1982	–	14,8	11,2	5,5	0,431	stredné
Veľká Lomnica-Burchbrich							
1	2/1965	–	7,0	5,5	3,5	0,080	stredné
Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky							
1	7b/1994	–	11,5	10,0	5,5	0,246	stredné
Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD							
1	3/1960	–	9,8	7,5	3,6	0,137	stredné

Rozmery fragmentu: malé: < 2*; stredné: > 2 a ≤ 15*; veľké: > 15 a ≤ 30*; nadmerne veľké: > 30**.

Hmotnosť: malá: do 0,2; stredná: 0,2–1 (prípadne pri malej hustote materiálu od 0,05); veľká: 1–3 (prípadne pri malej hustote materiálu od 0,5); nadmerne veľká: od 3.

Legenda: * – aspoň dva namerané údaje musia spadať do stanoveného rozsahu rozmerov; ** – aspoň jeden nameraný údaj musí spadať do stanoveného rozsahu rozmerov.

a konštrukčnými modeláciami analyzovaných kusov mazanice (tab. I–IV). Vďaka tomuto systému znakov, zakomponovaných priamo do fotografických tabuľiek, je možné v kombinovanej a interaktívnej forme spätne získať viaceré informácie o zobrazovanej mazanici. Fotografie a konštrukčné modelácie analyzovaných kusov mazanice predstavujú vizuálne zobrazenia konštrukčných foriem, ako aj ich vzájomné previazania, a to v podobe kombinovaných fotografických tabuľiek (každá tabuľka je zložená zo štyroch, prípadne troch kusov vzoriek mazanice, pod označením I: A–D). Tie obsahujú fotografie mazanice z rôznych pohľadov v kombinácii s dvojrozmernými a trojrozmernými zobrazeniami konštrukčných foriem, ako aj ich trojrozmerné zobrazenia v predpokladaných reálnych polohách v rámci daného objektu.

Tabela 2. Opisná časť mazanice (vlastnosti a tvar mazanice).

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tab.	Vlastnosti mazanice	Tvar mazanice: konštrukčný prvok, omaz, výmaz, iné znaky
Brehov-Pod Veľkým vrchom				
1	1/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> stredne oranžovotehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladený (rukou?), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO/odtlačky – dodatočné mechanické poškodenie; deštrukčné sekundárne deformovanie
2	1/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> stredne oranžovotehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačok – deštrukčné sekundárne deformovanie
1	2A/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladený (rukou?), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – deštrukčné sekundárne deformovanie
2	2A/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> stredne šedooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačok – deštrukčné sekundárne deformovanie
3	2A/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> stredne šedooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, pletenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačok – deštrukčné sekundárne deformovanie
4	2A/2002	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> stredne šedooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladený (rukou?), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> x <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: x • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – deformovanie žiarom (jemné deformovanie povrchu)
Kašov-Šarkan				
1	1/2011 sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> stredne šedooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z dvoch strán <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, kríženie, predsadenie (?) • konštrukčné detaily: kombinovaná väzba (?) • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačky – deštrukčné sekundárne deformovanie

Tabela 2. Pokračovanie.

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tab.	Vlastnosti mazanice	Tvar mazanice: konštrukčný prvok, omaz, výmaz, iné znaky
2	1/2011 sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> bledooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladенý (rukou – líniové odtlačky prstov), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO/odtlačky – dodatočné mechanické poškodenie; deštrukčné sekundárne deformovanie
3	1/2011 sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> stredne oranžovotehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladенý (rukou/slamou), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> x <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: x • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – dodatočné mechanické poškodenie; deštrukčné sekundárne deformovanie
Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina				
1	18/2009	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladенý (rukou?), relatívne rovný <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, pletenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – deštrukčné sekundárne deformovanie; dodatočné mechanické poškodenie
2	18/2009	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladенý (rukou?), mierne preliačený <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, pletenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – deformovanie vysychaním (jemné misovité deformovanie plošného povrchu); deformovanie žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu); deštrukčné sekundárne deformovanie; dodatočné mechanické poškodenie
3	18/2009	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladенý (rukou?), mierne preliačený <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť (?), pletenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačky – deformovanie vysychaním; deformovanie žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu); deštrukčné sekundárne deformovanie; dodatočné mechanické poškodenie
4	18/2009	–	<u>Materiál:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany <ul style="list-style-type: none"> • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, predsadenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačky – deformovanie žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu); deštrukčné sekundárne deformovanie; dodatočné mechanické poškodenie

Tabela 2. Pokračovanie.

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tab.	Vlastnosti mazanice	Tvar mazanice: konštrukčný prvok, omaz, výmaz, iné znaky
5	18/2009	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladný (rukou?), mierne preliačený/deformovaný <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, predsadenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO/odtlačky – deformovanie žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu); dodatočné mechanické poškodenie
6	18/2009	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z dvoch strán • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: križenie • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačky – deštrukčné sekundárne deformovanie
7	18/2009	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 1 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, pletenie (?) • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačky – deštrukčné sekundárne deformovanie; dodatočné mechanické poškodenie
Šarišské Michaľany-Fedelemka				
1	61/1982	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> sivooranžovo-tehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladný (rukou – líniové odtlačky prstov), preliačený <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť • konštrukčné detaily: ukončenie nOD v stene • stopy úprav: olámanie, osekание <u>Iné znaky:</u> PO – úmyselné deformovanie; PO/odtlačky – dodatočné mechanické poškodenie; deštrukčné sekundárne deformovanie
Veľká Lomnica-Burchbrich				
1	2/1965	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný <u>Farba:</u> stredne sivooranžová	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: x • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačok – deštrukčné sekundárne deformovanie
Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky				
1	7b/1994	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> stredne oranžovotehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> x <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> odtlačok – deštrukčné sekundárne deformovanie
Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD				
1	3/1960	–	<u>Materiál:</u> • kompaktnosť: stredne kompaktný • zrnitosť: jemná napl. hl. + anor. zr. (Ø do 2,5 mm) <u>Výpal:</u> stredný/silný <u>Farba:</u> stredne oranžovotehlovočervená	<u>Povrchová úprava:</u> z jednej strany, hladný (rukou/slamou), mierne preliačený <u>Odtlačky:</u> z jednej strany • spôsob úpravy: jednoduchý (nOD) • druh rekonštrukcie: paralelnosť, pletenie • konštrukčné detaily: x • stopy úprav: x <u>Iné znaky:</u> PO – deformovanie vysychaním (deformovanie povrchu, jemné misovité prehnutie)

Tabela 3. Metrická časť mazanice (metrické hodnoty priemerov a vzájomných vzdialeností jednotlivých konštrukčných foriem).

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tab.	Priemer nOD	Metrické hodnoty pre OD	Metrické hodnoty pre PO	Číselné hodnoty ††	Číselné hodnoty ††	Číselné hodnoty ††
Brehov-Pod Veľkým vrchom								
1	1/2002	–	1. rek. Ø 1,0 cm 2. rek. Ø 2,3 cm	–	p. d. 5,6 cm p. š. 4,0 cm	1 x 2: 0,4 cm	2,5 cm	1 x PO: 1,9 cm 2 x PO: 1,6 cm
2	1/2002	–	1. rek. Ø 1,8 cm	–	–	–	–	–
1	2A/2002	–	1. rek. Ø 1,4 cm	–	p. d. 7,5 cm p. š. 5,7 cm	–	5,0 cm 4,2 cm	1 x PO: 3,3/4,1 cm
2	2A/2002	–	1. rek. Ø 1,2 cm	–	–	–	–	–
3	2A/2002	–	1. rek. Ø 0,8 cm 2. rek. Ø 0,6 cm	–	–	1 x 2: 0,1 cm	–	–
4	2A/2002	–	–	–	p. d. 7,0 cm p. š. 5,5 cm	–	–	–
Kašov-Šarkan								
1	1/2011 sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	1. rek. Ø 1,4 cm 2. rek. Ø 1,2 cm 3. rek. Ø 1,4 cm 4. rek. Ø 1,5 cm 5. rek. Ø 1,4 cm	–	–	1 x 2: 0,3 cm 2 x 3: 0,5 cm 3 x 4: 0,2 cm 1 x 4-5: vz. dot. 2 x 4-5: vz. dot. 3 x 4-5: vz. dot.	–	–
2	1/2011 sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	1. rek. Ø 1,3 cm 2. rek. Ø 1,2 cm	–	p. d. 5,5 cm p. š. 3,3 cm	1 x 2: 0,2 cm	3,0 cm	1 x PO: 1,6 cm 2 x PO: 2,1 cm
3	1/2011 sektor Z (hĺ. 80–110 cm)	–	–	–	p. d. 6,3 cm p. š. 4,8 cm	–	–	–
Prešov, časť Solivar, poloha Chmelové-Tichá dolina								
1	18/2009	–	1. rek. Ø 1,3 cm 2. rek. Ø 2,0 cm 3. rek. Ø 2,3 cm 4. rek. Ø 2,2 cm	–	p. d. 16,5 cm p. š. 11,0 cm	1 x 2: 2,0 cm 2 x 3: 0,6 cm 3 x 4: 1,1 cm	6,0 cm 3,0 cm 5,5 cm 3,5 cm	1 x PO: 3,3/5,0 cm 2 x PO: 0,7/6,2 cm 3 x PO: 1,5/3,5 cm 4 x PO: 1,3/1,8 cm
2	18/2009	–	1. rek. Ø 1,5 cm 2. rek. Ø 1,5 cm 3. rek. Ø 1,6 cm	–	p. d. 10,5 cm p. š. 10,0 cm	1 x 2: 0,4 cm 2 x 3: 0,3 cm	2,0 cm 2,5 cm 3,5 cm	1 x PO: 1,5/2,5 cm 2 x PO: 2,0/3,5 cm 3 x PO: 1,0/2,4 cm
3	18/2009	–	1. rek. Ø 2,0 cm 2. rek. Ø 1,7 cm	–	p. d. 9,5 cm p. š. 6 cm	1 x 2: 0,7 cm	5,0 cm 6,5 cm	1 x PO: 3,0/5,5 cm 2 x PO: 4,0/5,9 cm
4	18/2009	–	1. rek. Ø 1,5 cm 2. rek. Ø 1,0 cm	–	–	1 x 2: 2,0 cm	–	–
5	18/2009	–	1. rek. Ø 1,3 cm 2. rek. Ø 1,0 cm	–	p. d. 11,5 cm p. š. 5,5 cm	1 x 2: 2/3,5 cm	5 cm	1 x PO: 1,3/1,7 cm 2 x PO: 1,0/2,1 cm
6	18/2009	–	1. rek. Ø 1,5 cm 2. rek. Ø 2,2 cm	–	–	1 x 2: vz. dot.	–	–
7	18/2009	–	1. rek. Ø 1,8 cm 2. rek. Ø 1,5 cm	–	–	1 x 2: 0,3 cm	–	–
Šarišské Michaľany-Fedelemla								
1	61/1982	–	1. rek. Ø 1,6 cm 2. rek. Ø 1,3 cm	–	p. d. 14,0 cm p. š. 7,8 cm	1 x 2: 0,2 cm	2,5 cm	1 x PO: 2,5 cm 2 x PO: 2,0 cm
Veľká Lomnica-Burchbrich								
1	2/1965	–	1. rek. Ø 1,8 cm	–	–	–	–	–
Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky								
1	7b/1994	–	1. rek. Ø 1,2 cm 2. rek. Ø 2,0 cm 3. rek. Ø 1,6 cm 4. rek. Ø 1,6 cm 5. rek. Ø 1,2 cm	–	–	1 x 2: 0,2 cm 2 x 3: 0,2 cm 3 x 4: 0,3 cm 4 x 5: 0,6 cm	–	–
Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD								
1	3/1960	–	1. rek. Ø 1,2 cm 2. rek. Ø 0,6 cm 3. rek. Ø 2,0 cm 4. rek. Ø 1,6 cm	–	p. d. 9,3 cm p. š. 6,3 cm	1 x 2: 0,3 cm 2 x 3: 0,2 cm 3 x 4: 1,3 cm	3,5 cm	1 x PO: 1,2/2,0 cm 2 x PO: 2,5/3,4 cm 3 x PO: 2/2,2,0 cm 4 x PO: 2,0 cm

Tabela 4. Funkčná definícia mazanice (funkčná interpretácia, funkčné uplatnenie konštrukčných prvkov v architektúre domu a priestorové smerovanie v konštrukcii domu).

Prír. číslo	Číslo objektu	Číslo tabuľky	Funkčná interpretácia jednotlivých kusov
Brehov-Pod Veľkým vrchom			
1	1/2002	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
2	1/2002	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
1	2A/2002	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
2	2A/2002	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
3	2A/2002	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
4	2A/2002	–	stena, (PO, VNS.v1)
Kašov-Šarkan			
1	1/2011, sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	stena, horizontálny/vertikálny smer KP
2	1/2011, sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
3	1/2011, sektor Z (hl. 80–110 cm)	–	stena, (PO, VNS.v1)
Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina			
1	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
2	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
3	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
4	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
5	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)
6	18/2009	–	stena, horizontálny/vertikálny smer KP
7	18/2009	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
Šarišské Michaľany-Fedelemka			
1	61/1982	–	stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1)
Veľká Lomnica-Burchbrich			
1	2/1965	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky			
1	7b/1994	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP variant 2: stena, vertikálny smer KP
Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD			
1	3/1960	–	variant 1: stena, horizontálny smer KP + (PO, VNS.v1) variant 2: stena, vertikálny smer KP + (PO, VNS.v1)

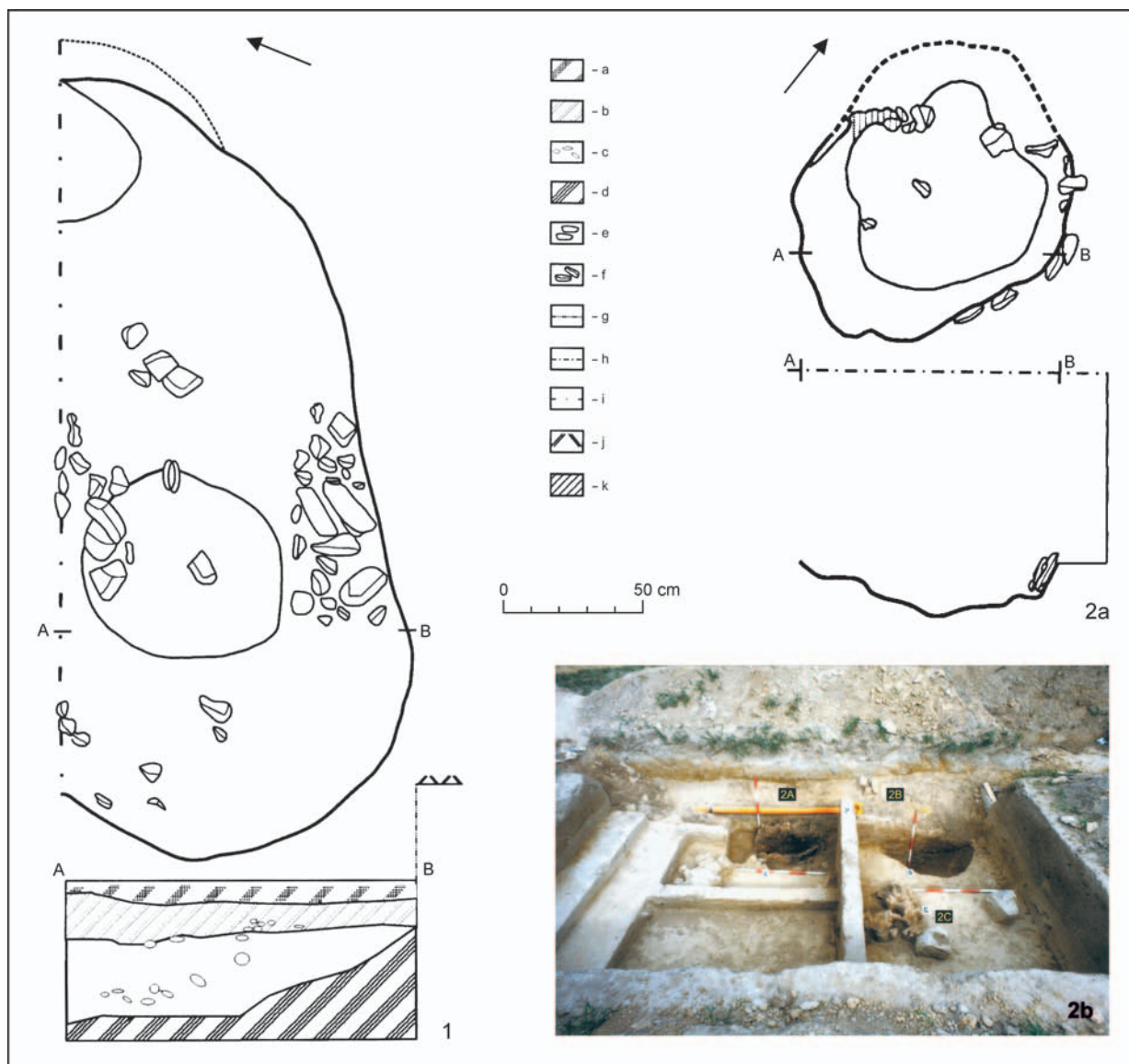
V metodike výskumu mazanice má vysokú výpovednú hodnotu predovšetkým sekundárne umiestnenie mazanice (in situ) v nálezových okolnostiach. Takáto forma poskytuje objektívne detailné konštrukčné informácie a vytvára možnosť zostavenia konkrétnej rekonštrukcie objektu, keďže odzrkadľuje uzavreté nálezové okolnosti, resp. odhaľuje jednorazový zánikový horizont stavby. Terciárne umiestnenie mazanice, a to postupná dlhodobá deštrukcia, resp. dodatočné narušenie sekundárnej polohy mazanice, či už prírodnými, alebo antropogénnymi vplyvmi, má menšiu výpovednú hodnotu,

Tabela 5. Vysvetlivky.

SKRATKY	anor. zr.	anorganické zrnká
	číslo tab.	číslo tabuľky
	vz. dot.	vzájomný dotyk dvoch opracovaných alebo neopracovaných drev
	max.	maximálna
	napl. hl.	naplavená hlina
	prír. číslo	prírastkové číslo
	p. d.	pomocná dĺžka
	p. š.	pomocná šírka
	VNS.v1	vonkajšia strana (vonkajší variant, tzv. exteriérový)
INICIÁLOVÉ SKRATKY	P	prúťovina: Ø 0,51 – 2,5 cm (prípadne od Ø 0,2/0,3 cm)
	T	tyčovina: Ø 2,51 – 5,5 cm (prípadne od Ø 2,1 cm)
	G	guľatina: Ø 5,51 – 20,0 cm prípadne viac
	ŠD	štiepané drevo
	PO	plošný – povrchový omaz (vonkajší/vnútorý omaz steny) respektíve povrchová omietka
	OD	opracované drevo (tvorí drevenú konštrukciu, na ktorú sa aplikuje hlinený výmaz)
	nOD	neopracované drevo (tvorí drevenú konštrukciu, na ktorú sa aplikuje hlinený výmaz)
	KP	konštrukčný prvok (tvorí drevenú konštrukciu, na ktorú sa aplikuje hlinený výmaz)
SYMBOLICKÉ ZNAKY		zakrytie plochy povrchového omazu na mazanici
		pomyselné pokračovanie tvaru konštrukčného prvku na mazanici alebo pomyselné znázornenie rovnej alebo zakrytej plochy povrchového omazu
		plocha vzniká vtlačaním vlhkej mazanice do škáry medzi dva architektonické prvky (neúmyselne vyhladený povrch mazanice bez kontaktu s ostatnými prvkami steny, pričom povrch pôsobí ako ukončený)
		frontálny pohľad na pravdepodobný výskyt konštrukčného prvku: prúťovina/tyčovina/guľatina
	x	symbolický znak pre absenciu alebo symbolický znak pre vzájomný vzťah (napríklad 1 x 2: 1,5 cm; rozumej vzdialenosť medzi konštrukčným prvkom č. 1 a č. 2)
	Ø	priemer neopracovaného dreva, prípadne priemer anorganických zrníek
	rek. Ø	nezachovaný celý priemer – tzv. rekonštruovaný priemer
		meranie rozstupov odtlačkov opracovaného a neopracovaného dreva
		meranie vzdialenosti medzi klasickým plošným povrchovým omazom a medzi plochou, vznikajúcou vtlačaním vlhkej mazanice do škáry medzi dva architektonické prvky
	meranie vzdialenosti medzi odtlačkami a plošným povrchovým omazom (VNS.v1/VNS.v2)	

avšak do určitej miery taktiež použiteľnú. Mazanica tohto charakteru poskytuje len zúžené informácie priamo naviazané na jednotlivé kusy bez možnosti ich bližšieho prepojenia na konkrétne sídliskové objekty. Pre ucelené rekonštrukcie stavieb sú zachované konštrukčné odtlačky na mazanici, v kombinácii s ojedinelými sa vyskytujúcimi uzavretými náleзовými okolnosťami spálených deštrukcii hlinených výmazov pravekých sídliskových objektov, jednoznačne najvhodnejšie. Navyše niet pochýb, že s architektonickými rekonštrukciami úzko súvisia aj samotné pôdorysné dispozície sídliskových objektov. Jednotlivé zistenia z odtlačkov mazanice je teda potrebné neustále porovnávať a konfrontovať s existujúcimi pôdorysmi, ktoré poskytujú ďalší informačný rozmer (tvar stavby, veľkosť stavby, princíp konštrukcie základovej bázy, statické riešenie a statický limit stavby, nepriame poukazovanie na konkrétne konštrukčné riešenia nadzemnej časti stavby atď.), prípadne bližšie usmernenia celkového pohľadu na pravekú architektúru.

Obr. 1. Brehov-Pod Veľkým vrchom. 1 – objekt 1/2002; 2a – objekt 2A/2002; 2b – celkový pohľad na komplex objektov 2A–2C/2002 (Horváthová 2004, 67, 68, obr. 7: 1, 8; 2007, 78, 83; tab. 10, 15; 2010, 166, 171, tab. X; XV; Horváthová/Hreha 2015b, 27). Foto E. Horváthová. Legenda: a – sivá piesčito-hlinitá vrstva; b – hnedá hlinito-piesčitá vrstva; c – výplň objektu; d – podložie; e – črepy; f – kamene; g – stena sondy; h – os; i – ryha, j – situačný povrch terénu; k – popol.

OPIS NÁLEZOVÝCH OKOLNOSTÍ DOTKNUTÝCH SÍDLISKOVÝCH OBJEKTOV BADENSKEJ KULTÚRY NA VÝCHODNOM SLOVENSKU

Brehov-Pod Veľkým vrchom

- **Objekt 1/2002** (obr. 1: 1; sídlisková jama bez bližšieho určenia, dodatočne odpadová; terciárna poloha mazanice). Zachovaná časť preskúmaného objektu mala pozdĺžny tvar s maximálnymi rozmermi na povrchu 270 x 126 cm. Nepravidelné dno dosahovalo hĺbku 40–54 cm, pričom približne v strede objektu sa od hnedej piesčito-hlinitej vrstvy až ku dnu nachádzali nepravidelne zhľuky kameňov a črepov (Horváthová 2004, 53). Samotná výplň objektu obsahovala okrem rôznorodého materiálu aj drobné fragmenty mazanice (Horváthová 2004, 53).
- **Objekt 2A/2002** (obr. 1: 2a, 2b; deštrukcia klenby pece; sekundárna poloha mazanice). Objekt bol súčasťou komplexu objektov (preskúmaný na ploche 480 x 260 cm), pozostávajúci z troch objektov badenskej kultúry 2A–2C/2002, a to konkrétne z deštrukcie hlinenej kupolovitej klenby pece (2A/2002), zásobnej jamy

(2B/2002) a zhluku mazanicovej amorfnej deštrukcie (2C/2002 – terciárne pohodený odpad; *Horváthová 2003, 54; 2004, 53, 54, 57; Horváthová/Hreha 2015a, 62; 2015b, 25*). Je možné, že komplex objektov mohol byť súčasťou jedného väčšieho objektu (resp. jednej zrubovej stavby), ktorého pôdorys sa ale nepodarilo objaviť (*Horváthová 2003, 54; Horváthová/Hreha 2015a, 62; 2015b, 25*). V bezprostrednom okolí komplexu 2A–2C/2002 sa totiž vyskytovali zoskupenia väčších kameňov (*Horváthová 2004, 57*).

Kupolovitá pec (objekt 2A/2002) s rozmermi deštrukcie pece/jamy 112 x 108 cm a hĺbkou 17 cm (ako aj maximálnej hĺbky 97 cm) mala nepravidelný oválny pôdorys a do podlažia mierne zahĺbené dno. To bolo nepravidelne vyložené väčšími a menšími črepmi, bez špeciálne upraveného estrichu, pričom aj jej obvod bol sčasti spevnený fragmentmi keramiky a menšími kameňmi (*Horváthová 2004, 53, 57; 2007, 42, 43; 2010, 27; Horváthová/Hreha 2015b, 25*). V severnej časti tesne nad dnom sa v mieste prerušenia klenby nachádzali kamene a voľný priestor medzi nimi naznačoval otvor. Z jej deštrukcie sa nedalo nezistiť, či mala aj horný otvor na odvod plynov (*Horváthová 2004, 53, 57; 2007, 42; 2010, 27; Horváthová/Hreha 2015b, 25*). V časti deštrukcie vymazanej klenby, ktorá miestami dosahovala hrúbku až 29 cm, boli dokonca zjavné odťahy prútenej vypletanej konštrukcie, ale západná najzachovalejšia časť klenby dosahovala iba hrúbku 5–8 cm (*Horváthová 2004, 53; 2007, 42; 2010, 27; Horváthová/Hreha 2015b, 25*). Pod vrstvou mazanice sa nachádzala hnedá hlinito-piesčitá vrstva, ktorá okrem zlomkov keramiky obsahovala aj ďalšiu mazanicu, kamene a ojedinele kalcinované fragmenty kostí, pričom zoskupenie väčších kameňov bolo aj v okolí samotnej pece (*Horváthová 2004, 53*). E. Horváthová takúto pec zaraďuje do typu XV, ktorý reprezentujú pece kruhového alebo oválneho pôdorysu s mierne zahĺbeným dnom a hlinenou kopulovitou klenbou (napr. Brehov, Stránska, Veľká Lomnica, Zemplínske Kopčany; *Horváthová 2007, 42; 2010, 27*).

Kašov-Šarkan

- **Objekt 1/2011** (sektor Z, hĺbka 80–110 cm; predpoklad: stavebná jama, dodatočne odpadová; terciárna poloha mazanice).

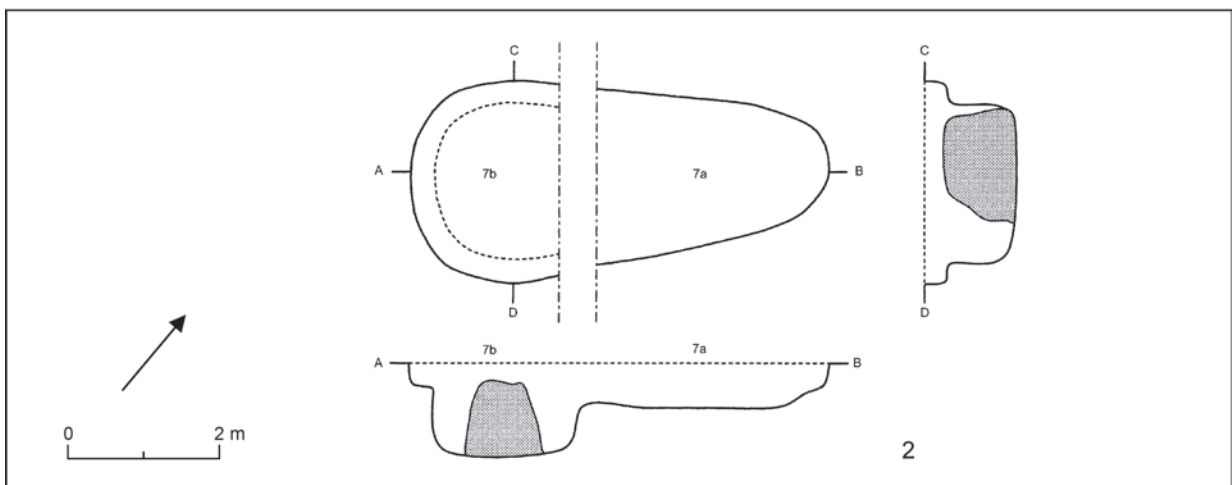
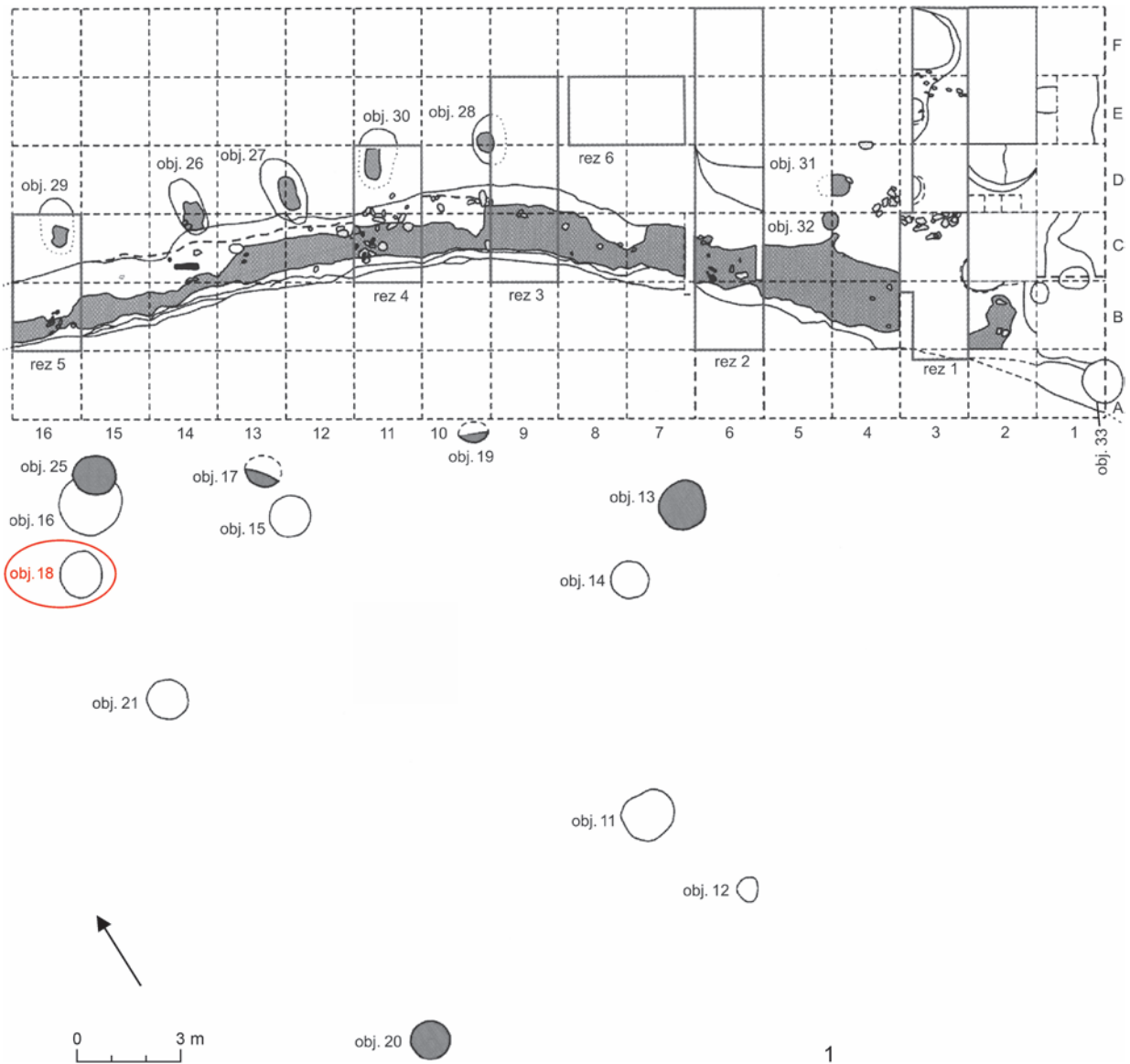
Sídliskový objekt, lokalizovaný v sektore Z (v hĺbke 80–110 cm), mal asymetrický tvar a dosahoval pomerne veľké rozmery, pričom jeho nepravidelné dno bolo na viacerých miestach zahĺbené (*Horváthová/Hreha 2015b, 56*). Vo výplni sa okrem rôznorodého nálezového inventára objavili aj fragmenty mazanice (*Horváthová/Hreha 2015b, 56*).

Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina

Na ostrožnej vyvýšenine sa nachádza opevnené sídlisko badenskej kultúry (*Horváthová 2009; Horváthová/Tirpák 2012, 120*). Výsledky terénneho výskumu spolu s dátami geofyzikálnej prospekcie potvrdili unikátnosť nálezovej situácie s doloženou radovou zástavbou vnútorného areálu osady, pričom pravidelný systém usporiadania objektov bol rozpoznávaný aj pozdĺž vonkajšieho obvodu fortifikácie (*Horváthová 2009; Horváthová/Tirpák 2012, 120*). Na geofyzikálnej mape sú dokonca viditeľné magnetické anomálie, ktoré sa dajú zaradiť do troch skupín, a to konkrétne líniové anomálie polkruhovitého tvaru, ktoré indikujú priebeh fortifikačného systému, ďalej väčšie symetrické s priemerom nad 5 m, indikujúce pravdepodobne objekty, ako sú napr. deštrukcie obytných či hospodárskych stavieb, pece, prepálené vrstvy zeme. A nakoniec menšie symetrické anomálie s priemerom 1 až 2 m, ktoré indikujú jamy vrátane objektu 18/2009 alebo tepelné zariadenia (*Horváthová/Tirpák 2012, 125, 127, obr. 6*). Dá sa predpokladať, že geofyzikálne anomálie (s rozmermi nad 5 m), zaznamenané len v západnej časti opevneného sídliska, môžu konkrétne predstavovať pozostatky centrálnych zrubových stavieb (*Horváthová/Tirpák 2012, 123*).

- **Objekt 18/2009** (obr. 2: 1; menšia anomália kruhového až oválneho tvaru – sídlisková jama bez bližšieho určenia; terciárna/sekundárna? poloha mazanice).

Sídliskový objekt mal mierne nepravidelný kruhový tvar až oválny, s priemerom asi 100/120 cm (bez uvedenia hĺbky). Nachádzal sa na vnútornej strane v bezprostrednom okolí opevnenia, v priestore viacerých pomerne malých anomálií oválneho a kruhového tvaru (vrátane pecí/ohnísk; *Horváthová/Tirpák 2012, 121, obr. 2*). Práve túto prvú líniu objektov situovaných v osade najbližšie k priekope tvorili deštrukcie pecí a ohnisk. Niektoré z týchto tepelných zariadení boli kombinované s oválnymi alebo okrúhlymi jamami, mimoriadne bohatými na keramický materiál (vrátane objektu 18; *Horváthová/Tirpák 2012, 123*). Nie je úplne vylúčené, že malé líniové anomálie – kruhové/oválne jamy (vrátane objektu 18) mohli nejako súvisieť s deštrukciou oplotenia prípadne funkčného ohradenia. Táto predstava je nateraz jednoznačne sporná, ba dokonca to nepotvrdzujú, ale ani nevylučujú rozmery jednotlivých jám (asi 60/100/110/120/150/170 cm; *Horváthová 2009; Horváthová/Tirpák 2012*). Samotná fortifikácia sa pravdepodobne skladala z vonkajšej priekopy a priamo paralelne situovaného valu, ktorého súčasťou bola aj oporná líniová drevená konštrukcia vypletanej steny (resp. líniového oplotenia/ohradenia) s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom (*Horváthová 2009; Horváthová/Tirpák 2012*). Navyše pomerne malé geofyzikálne anomálie (jamy) oválneho alebo kruhového tvaru, ktoré sa nachádzali prevažne bezprostredne v okolí opevnenia,

Obr. 2. 1 – Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina, detail situačného plánu skúmanej severovýchodnej časti priekopy a okolia, objekt 18/2009 označený červenou kružnicou; 2 – Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky, objekt 7b/1994 (situovaný vľavo; *Horváthová/Chovanec 2006, 130, obr. 2; Horváthová/Tirpák 2012, 121, obr. 2.*)

ako aj výplň priekopy, obsahovali veľké množstvo technickej mazanice s rôznymi formami a previazaniami konštrukčných odtlačkov (Horváthová 2009; Horváthová/Tirpák 2012). Nie je ale úplne vylúčené, že mazanica z objektu 18, pochádzajúca zo širšieho priestoru sídliska, súvisela skôr so samotnými konštrukciami nadzemných obytných alebo obytno-výrobných stavieb.

Šarišské Michaľany-Fedelemka

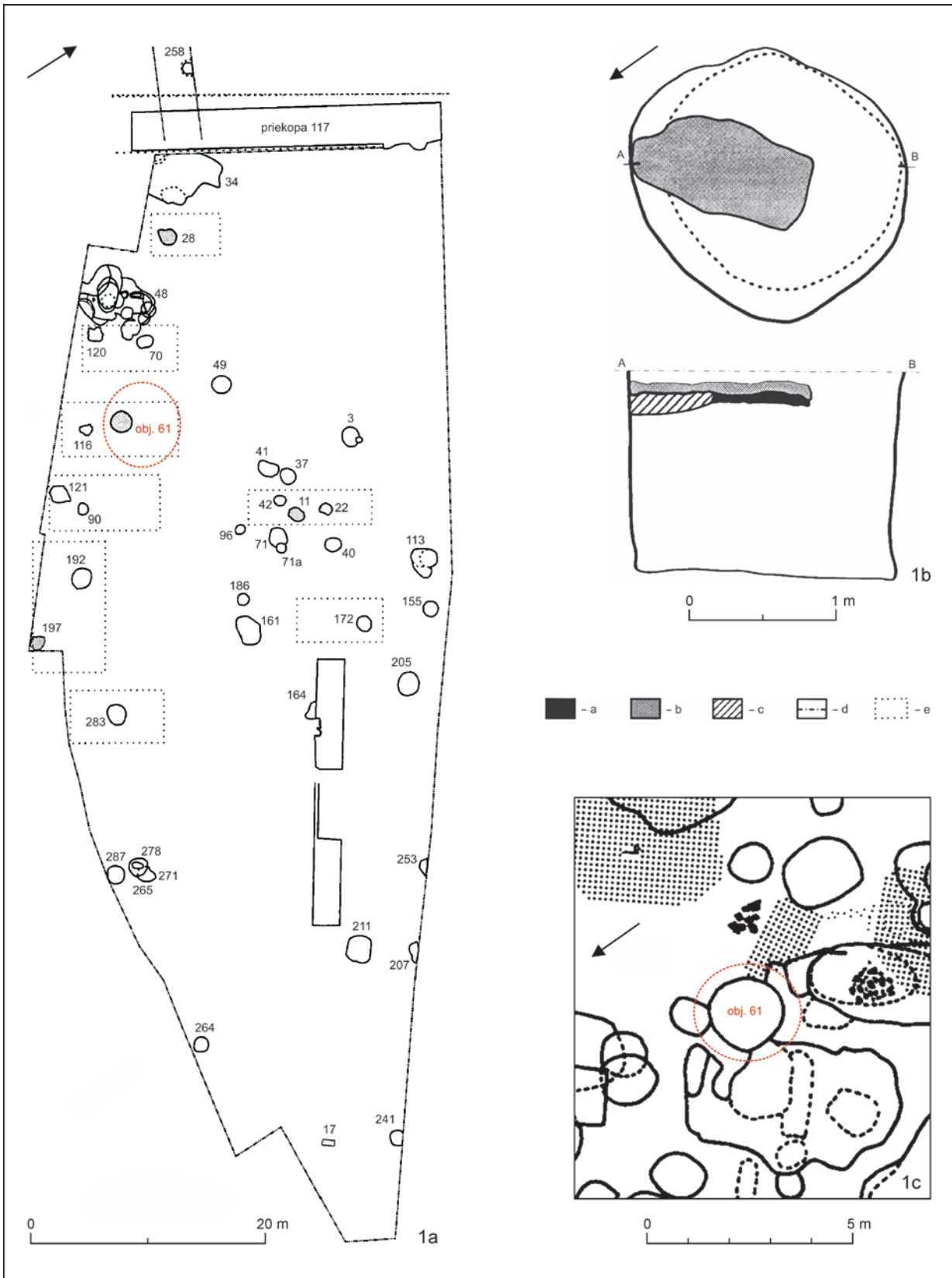
Štvrtá stavebná fáza na sídlisku objavila 43 sídliskových objektov, vrátane priekopy z badenskej kultúry (Šiška 1988, 132, 133; 1998, 200). Ich obytné stavby sa nezistili (Šiška 1983, 240), avšak s predpokladom mali obytné objekty nadzemnú konštrukciu, možno ľahšieho stanového typu alebo zrubového charakteru (Šiška 1982, 274; 1995, 47; 1998, 200). Možný zrubový charakter badenských stavieb na lokalite pravdepodobne indikujú aj základy (estrichy) pecí z plochých kameňov, ktoré boli situované v jednom rade v rozstupoch od 5 do 11 m a súbežne s nimi sa tiahol aj rad zásobných jám, vyhlbených v blízkosti iných pecí (vrátane objektu 61; Šiška 1995, 48; 1998, 200). Práve kombinácia pecí so zásobnými jamami a ich pravidelné situovanie v dvoch súbežných líniách umožňuje predpokladať radovú výstavbu zrubových stavieb na okraji strmého zrázu nad potokom (Šiška 1995, 48; 1998, 200). Vypracovaná typológia objektov badenskej kultúry z východného Slovenska umožnila sledovať situovanie a vzájomné kombinácie jednotlivých typov objektov na sídlisku v Šarišských Michaľanoch, kde bolo možno načrtnúť situačnú rekonštrukciu predpokladaných zrubových stavieb (Horváthová 2007, 45; 2010, 27).

- **Objekt 61/1982** (obr. 3: 1a–1c; deštrukcia klenby pece, vrátane sídliskovej odpadovej jamy; sekundárna poloha mazanice). Objekt sa javil ako jama oválneho pôdorysu s priemerom 190 cm, so zvislými stenami a rovným dnom v hĺbke 140–143 cm. V hornej časti objektu sa na ploche 70 x 120 cm zachovala deštrukcia hlinenej klenby pece, ktorá pozostávala z tenkej vrstvy do červena prepálenej hliny a stopy deštrukcie klenby boli zistené aj po obvode jamy (Horváthová 2007, 24, 42; 2010, 16, 26). Dokonca pod časťou deštrukcie sa nachádzala vrstva popola bielej farby a zachovaná hĺbka pece dosahovala hodnotu 0–15 cm (Horváthová 2007, 24, 42; 2010, 16, 26). Autor výskumu S. Šiška objekt interpretoval ako pec (Horváthová 2007, 24; 2010, 16; Šiška 1984). E. Horváthová toto tepelné zariadenie klasifikovala ako typ XIV – hlinené pece situované v horných častiach zahĺbených jám (Horváthová 2007, 41; 2010, 26).

Veľká Lomnica-Burchbrich

Vyšinná poloha s charakterom riečnej terasy bola najintenzívnejšie osídlená v období badenskej kultúry (klasický/neskorý stupeň; Novotná/Soják 2013, 11–17, 221). V badenskom osídlení bolo celkovo na lokalite zistených niekoľko objektov rôzneho charakteru (zahĺbené i nadzemné) možno hospodárskej i obytnej funkcie, ako aj ohniská/pece, stojace mimo obydlí (Novotná/Soják 2013, 221). Niektoré objekty je možné spájať s príbytkami s nadzemnou zrubovou konštrukciou (Novotná/Soják 2013, 221).

- **Objekt 2/1965** (obr. 4: 1a, 1b; predpoklad: sídlisková predpecná jama – dodatočne odpadová; terciárna/sekundárna? poloha mazanice). Sídlisková jama sa nachádzala v rozšírenom juhozápadnom rohu sondy 1965, v nálezovej hĺbke 55/57 cm od úrovne povrchu (Novotná/Soják 2013, 33, 34, 37). Samotná jama 2 mala nepravidelný pôdorys amorfného tvaru (s max. rozmermi 200 x 270 cm) a nerovné/preliačené dno s viacerými priehlbňami v rôznych častiach objektu, pričom celkovo zasahovala do hĺbky 80 cm od úrovne povrchu (Novotná/Soják 2013, 33, 34, 37). V bezprostrednej blízkosti sa nachádzali malé, ale výrazne husté koncentrácie kameňov a v okolitom priestore sa identifikoval plošný, pomerne riedky výskyt kameňov (Novotná/Soják 2013, 33, 34). Kumulácia kameňov s čiastočným výmazom na juhozápadnom okraji jamy predstavuje pravdepodobne zvyšok pece alebo spálenisko z ohniska. Nie je však isté, či predpokladané spálenisko s jamou súvisí, alebo či táto jama porušovala spálenisko ohniska/pece, a tým by medzi nimi existoval časový rozdiel (Novotná/Soják 2013, 37). Vo výplni jamy sa okrem rôznorodého nálezového inventára objavili aj fragmenty mazanice (Novotná/Soják 2013, 37). V uvedenej sonde sa dokonca objavila aj ďalšia nepravidelná jama 1, do ktorej opäť zasahovalo vykurovacie zariadenie. Táto zdvojená situácia sa môže interpretovať ako predpecné jamy jednotlivých pecí. Podstatná deštruovaná časť mazanice z nálezových situácií mohla plniť funkciu hlineného výmazového spojiva v dlážkach jednotlivých ohnisk alebo pochádzala z hlinených výmazov obvodových vypletaných konštrukcií kupolových plášťov pecí (vrátane analyzovanej vzorky mazanice). Na týchto kusoch mazanice sa dokonca objavuje vrstvenie plošného povrchového omazu, čo je dokladom viacnásobného obnovenia povrchového omazu, nanášaného na hlinené výmazы kupolových stien pecí alebo ide o dôkaz opakovaného vymazávania dlážok ohnisk. Medzi tepelnými zariadeniami prevládali ohniská so starostlivo vyloženým dnom z kamenných okruhliakov a vymazaných hlinou. Pri niektorých z nich (aj s ohľadom na väčšie množstvo mazanice) možno predpokladať, že išlo pôvodne o pece prekryté hlinenou kupolou (Novotná/Soják 2013, 221).

Obr. 3. Šarišské Michaľany-Fedeleňka. 1a – situačný plán preskúmanej časti sídliska badenskej kultúry, objekt 61/1982 označený červenou kružnicou; 1b – objekt 61/1982; 1c – výsek z celkového plánu preskúmaného sídliska, objekt 61/1982 označený červenou kružnicou (Horváthová 2007, 70, 83, tab. 2; 15; 2010, 158, 171, tab. II; XV; Šiška 1995, celkový plán). Legenda: a – črepy; b – kamene; c – popol; d – os; e – lokalizácia predpokladaných stavieb.

Obr. 4. Veľká Lomnica-Burchbrich. 1a – plán sondy 10 x 4/1965 v hĺbke sterilného podložja 57 cm, objekt 2/1965 označený červenou kružnicou; 1b – objekt 2/1965, sonda 10 x 4/1965 v hĺbke 60 cm (Novotná/Soják 2013, 34, 35, obr. 22: 2; 23: 2).
 Legenda: a – kamene; b – zoskupenie kameňov; c – profily; d – línie objektu.

Dá sa predpokladať, že celková urbanizačná zástavba badenského sídliska sa sústreďovala do kruhu a kopírovala veniec opevnenia z hlineného násypu spevneného kamennými okruhliakmi a z palisády, resp. skôr ohrady či vypletaného oplotenia, ktoré mohlo byť vymazané hlinou a u základovej pätky spevnené kameňmi (*Novotná/Soják 2013, 221*). Na lokalite bolo v badenskom osídlení zistených niekoľko objektov rôzneho charakteru (zahĺbené i nadzemné) možno hospodárskej i obytnej funkcie, ako aj ohniská/pece, stojace mimo obydlí (*Novotná/Soják 2013, 221*). Niektoré objekty je možné spájať s príbytkami s nadzemnou zrubovou konštrukciou (*Novotná/Soják 2013, 221*). V strede na nezastavanej ploche tohto opevneného sídliska, určenej pre denný život dediny a kultové obrady, tam kde sa zároveň v prevažnej miere sústreďovala celá komunita sídliska, sa taktiež kumulovali vyššie uvedené ohniská a kupolové pece na prípravu jedál alebo vypaľovanie keramiky (*Novotná/Soják 2013, 221*).

Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky

- **Objekt 7b/1994** (obr. 2: 2; predpoklad: sídlisková predohnisková jama – dodatočne odpadová; terciárna poloha mazanice). Samotný objekt bol rozpoznávaný až v priebehu výskumu objektu tiszapolgárskej kultúry 7a/1994 (*Horváthová/Chovanec 2006, 131*). Objekt 7b/1994 mal v hornej časti takmer kruhový pôdorys s priemerom 275 cm a nachádzal sa v hĺbke 50–175 cm, pričom od hĺbky 80 cm sa jeho steny prudko zúžili a odtiaľ takmer zvislo prechádzali k rovnému dnu (obr. 2: 2, profil C–D; *Horváthová/Chovanec 2006, 131*). Výplň objektu pozostávala z bloku čiernej prepálenej hliny so stopami popolových vrstiev a v jej dolnej časti sa nachádzala žltohnedá hlina spolu s fragmentmi keramiky, ktorá poskytla dôkaz o existencii vplyvov kultúry Cotofeni s badenským osídlením na východnom Slovensku (*Horváthová 2007, 137; 2010, 90; Horváthová/Chovanec 2006, 131*). Súčasťou výplne objektu, okrem iného nálezového inventára, boli aj väčšie kusy mazanice s odtlačkami prútia (*Horváthová/Chovanec 2006, 131*).

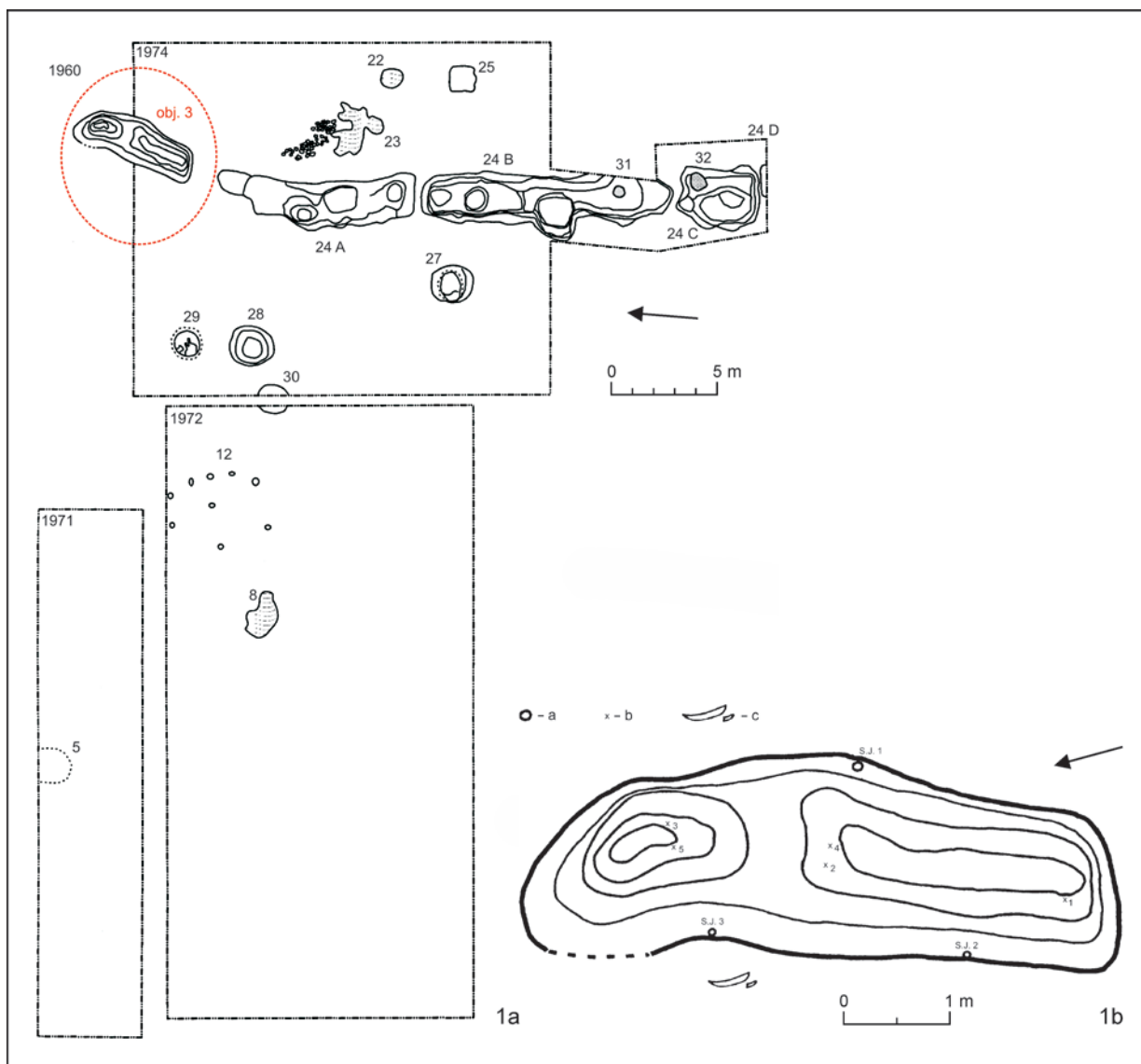
Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD

Sídlisko badenskej kultúry na polykultúrnej lokalite predstavuje šiesty kultúrny horizont, v rámci ktorého S. Šiška upozorňuje na systematickú a plánovanú výstavbu (*Horváthová 2004, 55; Šiška 1975–1976, 231–236; 1989, 171, 172*).

- **Objekt 3/1960** (obr. 5: 1a, 1b; čiastočne zahĺbená výrobná-hospodárska stavba ľahkej konštrukcie alebo zastrešenia; sekundárna poloha mazanice). Nepravidelná zahĺbená a pôdorysná dispozícia objektu obdĺžnikového až oválneho tvaru so zaoblenými rohmi, ktorá dosahovala rozmery 5,6 x 2,1 m (orientácia objektu pozdĺžnou osou v smere S–J až SSV–JJZ; *Horváthová 2004, 50, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23; Šiška 1966, 52*). V jednej tretine dĺžky mierne zahĺbenej základovej jamy (bez prítomnosti ohniska) sa nachádzal priečne situovaný výstupok, ktorý rozdeľoval objekt na dve nerovnako veľké nepravidelné pozdĺžne plochy/časti (severná menšia a južná väčšia). Nerovné až stupňovité zahĺbenie jamy obidvoch jej častí dosahovalo maximálne hĺbku 70 cm (*Šiška 1966, 52; Horváthová 2004, 50, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23*). Keďže prvá vrstva objektu sa nachádzala už v černoze, zistili sa po obvodových pozdĺžnych stranách jamy, resp. na okraji samotného zahĺbenia objektu, iba tri malé kolové jamky (dve na západnej strane a jedna na východnej strane), ktorých priemery dosahovali rozpätie 5–6 cm a hĺbka mala rozpätie 8–12 cm (*Horváthová 2004, 50, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23; Šiška 1966, 52*).

E. Horváthová objekt 3 klasifikovala ako typ IX (bez prítomnosti ohniska; *Horváthová 2007, 33, 34; 2010, 23*). Podobné typy menších zahĺbených objektov obličkovitého/elipsovitého tvaru s členeným stupňovitým dnom a s menšími kolovými jamkami alebo až väčšími stĺpovými jamami po užších stranách poznáme aj z badenského osídlenia na sídliskách vo Veľkej Lomnici (*Novotný 1972, 11*), Nitrianskom Hrádku a v Šarovciach (*Horváthová 2004, 55; 2007, 34; 2010, 23; Němejcová-Pavúková 1964, 180; Novotný 1958, 609*). Bádateľka konštatovala, že stopy nie príliš stabilnej a po obvode objektu situovanej kolovej konštrukcie, poukazujúcej na jej pôvodné zastrešenie, dovoľujú predpokladať jeho prechodné, možno len sezónne využívanie. Objekty tohto typu mohli byť využívané na špecifické a možno aj hospodárske účely. Absencia ohnisk alebo vykurovacích zariadení v nich a v ich najbližšom okolí, ako aj ich pomerne malé rozmery, nedovoľuje považovať tieto objekty za pozostatky príbytkov (*Horváthová 2004, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23*). Naopak S. Šiška objekt 3 interpretoval ako príbytok (*Horváthová 2004, 55; Šiška 1966, 52; 1975–1976, 233–234*). V rámci prehodnotenia interpretácie objektov zo Zemplínskych Kopčian je dôležité upriamiť pozornosť hlavne na komplex pozdĺžnych nepravidelné zahĺbených jám 24A–24D (*Horváthová 2004, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23; Šiška 1966, 52; 1975, 104; 1975–1976, 232, 233*). Práve tie S. Šiška spájal s ob-

Obr. 5. Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD. 1a – situačný plán preskúmanej časti sídliska badenskej kultúry, objekt 3/1960 označený červenou kružnicou; 1b – objekt 3/1960 (Horváthová 2004, 63, obr. 3; 2007, 69, 75, tab. 1; 7; 2010, 157, 163, tab. I; VII). Legenda: a – kolová jamka; b – miesto nálezu celej nádoby; c – fragmenty kamenného žarna.

jektom 3 a väčšiu časť objektov z komplexu jám 24A–24D opäť označoval za príbytky alebo objekty hospodárskeho rázu aj napriek tomu, že v ich blízkosti sa nezistili žiadne stopy kolových jamiek (Horváthová 2004, 55; 2007, 33, 34; 2010, 23; Šiška 1966, 52; 1975, 104; 1975–1976, 232, 233). S. Šiška komplex jám (objekty 24A–D) a objekt 3 považoval za jeden funkčný celok, ktorý vytváral zaoblenú osovú líniu a akoby rozdeľoval sídlisko na dve polovice, pričom mohlo ísť o kruhovú (alebo polkruhovú) zástavbu s priemerom asi 150–160 m (Horváthová 2004, 55; Šiška 1975, 104). Naopak E. Horváthová konštatuje, že minimálne objekty 24A–24D nevykazujú žiadne prvky, charakteristické pre takéto typy objektov (obytný/hospodársky charakter) a jedine čím vzbudzujú pozornosť je systém ich usporiadania, ktorý v rámci vtedajšej komunity snáď splňal určitý význam (Horváthová 2004, 56, 58). K takýmto záverom neskôr dospel aj S. Šiška (1995, 47, 48; Horváthová 2004, 58). Na druhej strane E. Horváthová vyhodnotila, že ak na sídlisku v Zemplínskych Kopčanoch boli budované nadzemné zrubové stavby s vnútorným vykurovacím zariadením, tak je pravdepodobné, že obytný areál sa pôvodne nachádzal na východnej časti osady, keďže len tu sa pece vyskytovali (napr. objekt 25; Horváthová 2004, 58). Určitý systém usporiadania osady naznačujú aj prípadné hospodárske jamy situované v západnej časti plochy, preto je možné, že preskúmaný sídliskový areál v Zemplínskych Kopčanoch naozaj naznačuje určitú plánovanú výstavbu (Horváthová 2004, 58).

FUNKČNÉ DEFINOVANIE VZORIEK MAZANICE A VYHODNOTENIE ICH KONŠTRUKČNÝCH FORIEM V ARCHITEKTÚRE SÍDLISKOVÝCH OBJEKTŮV

Brehov-Pod Veľkým vrchom

- **Objekt 1/2002** (p. č. 1; tabela 1–4; tab. I: A).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným, relatívne rovným, exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol asi hladný rukou. Na povrchovom omaze sú taktiež stopy po deštrukčnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvoria horizontálnu (variant 1; prúťovina/prúťovina) alebo vertikálnu paralelnosť (variant 2; prúťovina/prúťovina). Na odtlačkoch sú opätovne stopy po deštrukčnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení.

Relatívne husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu obvodových stien, a ktoré mohli v konečnom dôsledku spolu tvoriť klasický výplet tzv. Flechtwerk. Predpokladaný výplet prúťoviny bol možno kombinovaný s paralelnosťou doloženej prúťoviny a zároveň klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy prvkov boli teda súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 1/2002** (p. č. 2; tabela 1–4).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkom dochovaným na jednej strane. Konštrukčný prvok výmazu má jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvorí jednoduchú horizontálnu (variant 1; prúťovina) alebo vertikálnu (variant 2; prúťovina) líniu, ktorá pravdepodobne plnila pomocný oporný charakter v obvodových stenách. Na odtlačku sú stopy po deštrukčnom sekundárnom deformovaní.

Zrejme neúplný konštrukčný prvok mohol byť súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, prípadne z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Je teda zjavné, že konštrukčný prvok bol súčasťou rôznorodej štruktúry výpletu obvodových stien. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 2A/2002** (p. č. 1; tabela 1–4; tab. I: B).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkom zachovaným na jednej strane a s jednostranným, relatívne rovným exteriérovým plošným omazom, ktorý bol asi hladný rukou. Na povrchovom omaze sú taktiež stopy po deštrukčnom sekundárnom deformovaní. Konštrukčný prvok výmazu má jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvorí jednoduchú horizontálnu (variant 1; prúťovina) alebo vertikálnu (variant 2; prúťovina) líniu, ktorá pravdepodobne plnila pomocný oporný charakter v obvodovej stene kupoly pece.

Najskôr neúplný konštrukčný prvok mohol byť súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní zaoblenej (klenutej) fixačnej siete kupolovitej obvodovej steny, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, prípadne z predpokladanej tyčoviny. Je teda zjavné, že takýto konštrukčný prvok bol súčasťou rôznorodej štruktúry výpletu kupolovitej obvodovej steny pece. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 2A/2002** (p. č. 2; tabela 1–4).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkom zachovaným na jednej strane. Konštrukčný prvok výmazu má jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvorí jednoduchú horizontálnu (variant 1;

prútovina) alebo vertikálnu (variant 2; prútovina) líniu, ktorá asi plnila pomocný oporný charakter v obvodovej stene kupoly pece. Na odtlačku sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní.

Možno neúplný konštrukčný prvok mohol byť súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní zaoblenej (klenutej) fixačnej siete kupolovitej obvodovej steny, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, prípadne z predpokladanej tyčoviny. Takýto konštrukčný prvok bol súčasťou rôznorodej štruktúry výpletu kupolovitej obvodovej steny pece. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 2A/2002** (p. č. 3; tabela 1–4; tab. I: C).
Variant 1–2: reálna poloha (stena).
Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvoria horizontálnu paralelnosť a horizontálne pletenie (variant 1; prútovina/prútovina) alebo vertikálnu paralelnosť a vertikálne pletenie (variant 2; prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní.

Relatívne husto radené forma konštrukčných prvkov bola opätovne dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu (Flechtwerk) obvodovej steny kupoly pece. Samotný výplet prútoviny bol v tomto prípade jednoznačne kombinovaný s paralelnou doloženou prútovinou a bol typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli asi súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní zaoblenej (klenutej) fixačnej siete kupolovitej obvodovej steny, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 2A/2002** (p. č. 4; tabela 1–4; tab. I: D).
(stena, PO)
Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s jednostranným, relatívne rovným exteriérovým plošným povrchovým omazom, vyhladeným rukou alebo slamou, ktorý možno pochádzal z klenutej obvodovej steny kupoly pece (bez bližších konštrukčných prvkov). Povrchový omaz je deformovaný žiarom (jemné deformovanie plošného povrchu). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu (bez bližších konštrukčných prvkov) a funkčne sa definuje ako povrchový omaz steny.

Kašov-Šarkan

- **Objekt 1/2011**, sektor Z (hĺbka 80–110 cm; p. č. 1; tabela 1–4; tab. II: A).
Reálna poloha (stena).
Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkami zachovanými na dvoch stranách. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva. Tvoria horizontálnu paralelnosť, vertikálnu paralelnosť a vzájomné horizontálno-vertikálne kríženie, prípadne vzájomné horizontálno-vertikálne predsadenie (prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní.

Husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu obvodových stien a spolu tvoria aj klasický výplet (Flechtwerk). Predpokladaný výplet prútoviny bol totiž asi kombinovaný s paralelnou doloženou prútovinou a zároveň bol klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli teda súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu. Funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 1/2011**, sektor Z (hĺbka 80–110 cm; p. č. 2; tabela 1–4; tab. II: B).
Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).
Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkami zachovanými na jednej strane a s jednostranným, relatívne rovným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol asi hladený rukou (líniové odtlačky

prstov). Na povrchovom omaze sú stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvoria horizontálnu (variant 1; prúťovina/prúťovina) alebo vertikálnu paralelnosť (variant 2; prúťovina/prúťovina). Na odtlačkoch sú taktiež stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení.

Relatívne husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu obvodových stien, a ktoré možno v konečnom dôsledku spolu tvoria aj klasický výplet (Flechtwerk). Predpokladaný výplet prúťoviny bol možno kombinovaný s paralelnosťou doloženej prúťoviny a zároveň klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy prvkov boli teda súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Fragment mazanice sa dá pravdepodobne situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 1/2011**, sektor Z (hĺbka 80–110 cm; p. č. 3; tabela 1–4; tab. II: C).
(stena, PO)

Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s jednostranným, relatívne rovným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol pravdepodobne vyhladený rukou alebo slamou. Na povrchovom omaze sú opäť stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu (bez bližších konštrukčných prvkov), pričom sa funkčne definuje ako povrchový omaz steny.

Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina

- **Objekt 18/2009** (p. č. 1; tabela 1–4; tab. III: C).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným, relatívne rovným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol možno hladný rukou. Povrchový omaz je deformovaný vysychaním (jemné misovité deformovanie plošného povrchu) prípadne žiarom (deformovanie povrchu a nerovnosti). Na povrchovom omaze sú aj stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní a po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva, pričom tvoria horizontálnu paralelnosť a horizontálne pletenie (variant 1; prúťovina/prúťovina) alebo vertikálnu paralelnosť a pletenie (variant 2; prúťovina/prúťovina).

Husto radená forma konštrukčných prvkov bola dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu (Flechtwerk) deštruovanej línieovej steny oplotenia prípadne funkčného ohradenia. Samotný výplet prúťoviny bol v tomto prípade kombinovaný s paralelnou prúťovinou a typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli asi súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete línieovej steny oplotenia, prípadne funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polguľatiny a guľatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu. Funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 2; tabela 1–4; tab. II: D).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným, mierne preliačeným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol hladný rukou. Povrchový omaz je deformovaný vysychaním (jemné misovité deformovanie plošného povrchu), prípadne žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti), pričom na povrchovom omaze sú aj stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní a po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva, tvoria horizontálnu paralelnosť a horizontálne pletenie (variant 1; prúťovina/prúťovina) alebo vertikálnu paralelnosť a pletenie (variant 2; prúťovina/prúťovina).

Husto radená forma konštrukčných prvkov bola dokladom zložitejších previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu (Flechtwerk) deštruovanej líniovej steny oplotenia prípadne funkčného ohradenia. Samotný výplet prútoviny bol v tomto prípade kombinovaný s paralelnou doloženou prútovinou a bol typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli asi súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete líniovej steny oplotenia prípadne funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 3; tabela 1–4; tab. III: A).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným, mierne preliačeným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol hladný rukou. Povrchový omaz je deformovaný vysychaním (jemné misovité deformovanie plošného povrchu) prípadne žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu). Na povrchovom omaze sú taktiež stopy po deštrukčnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvoria horizontálne pletenie, prípadne aj horizontálnu (variant 1; prútovina/prútovina) či vertikálnu paralelnosť (variant 2; prútovina/prútovina), alebo vertikálne pletenie. Rovnako aj na odtlačkoch sú deformačné stopy spôsobené vysychaním, prípadne žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu), ako aj stopy po sekundárnom deformovaní a stopy po dodatočnom mechanickom poškodení.

Husto radená forma konštrukčných prvkov bola dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu (Flechtwerk) deštruovanej líniovej steny oplotenia, prípadne funkčného ohradenia. Samotný výplet prútoviny bol v tomto prípade kombinovaný s paralelnou doloženou prútovinou a bol typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi možnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli azda súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete líniovej steny oplotenia alebo funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 4; tabela 1–4).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovaným na jednej strane. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva. Tvoria horizontálnu paralelnosť a predsadenie (variant 1; prútovina/prútovina) alebo vertikálnu paralelnosť a predsadenie (variant 2; prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú deformačné stopy spôsobené žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu), ako aj stopy po sekundárnom deformovaní a po dodatočnom mechanickom poškodení.

Relatívne husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu deštruovanej líniovej steny oplotenia prípadne funkčného ohradenia, a ktoré mohli v konečnom dôsledku spolu tvoriť klasický výplet (Flechtwerk). Predpokladaný výplet prútoviny bol asi kombinovaný s paralelnosťou doloženej prútoviny a zároveň klasicky orientovaný do horizontálneho či vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy prvkov boli pravdepodobne súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete líniovej steny oplotenia, prípadne funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 5; tabela 1–4; tab. III: B).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami zachovanými na jednej strane a s jednostranným, mierne preliačeným až deformovaným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol asi hladný rukou. Povrchový omaz je deformovaný žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu).

Na povrchovom omaze sú stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva. Tvoria horizontálnu paralelnosť a predsadenie (variant 1; prútovina/prútovina) alebo vertikálnu paralelnosť a predsadenie (variant 2; prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú deformačné stopy spôsobené žiarom (deformovanie povrchu, nerovnosti na povrchu), ako aj stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní a dodatočnom mechanickom poškodení.

Relatívne husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu deštruovanej líniovej steny oplatenia prípadne funkčného ohradenia, a ktoré mohli v konečnom dôsledku spolu tvoriť klasický výplet (Flechtwerk). Predpokladaný výplet prútoviny bol možno kombinovaný s paralelnosťou doloženej prútoviny a zároveň klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli možno súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete líniovej steny oplatenia poprípade funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (je možná prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 6; tabeľa 1–4).

Reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na dvoch stranách. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva, pričom tvoria vzájomné horizontálno-vertikálne kríženie (prútovina/prútovina). Na viacerých odtlačkoch sú stopy po deštruktívnom sekundárnom deformovaní.

Zrejme neúplná, krížením previazaná forma konštrukčných prvkov bola azda súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukcie plošnej fixačnej siete líniovej steny oplatenia prípadne funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny. Nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu. Funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny.

- **Objekt 18/2009** (p. č. 7; tabeľa 1–4).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovaným na jednej strane. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva, pričom tvoria horizontálnu paralelnosť a prípadné horizontálne pletenie (variant 1; prútovina/prútovina) alebo vertikálnu paralelnosť a prípadné vertikálne pletenie (variant 2; prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú stopy po sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení.

Husto radená forma konštrukčných prvkov bola dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu (Flechtwerk) deštruovanej líniovej steny oplatenia prípadne funkčného ohradenia. Samotný výplet prútoviny bol kombinovaný s paralelnou prútovinou a bol typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli asi súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete líniovej steny oplatenia prípadne funkčného ohradenia, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny (nie je vylúčená ani prítomnosť opornej polgulatiny a gulatiny). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny.

Šarišské Michaľany-Fedelemka

- **Objekt 61/1982** (p. č. 1; tabeľa 1–4; tab. IV: A).

Reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným preliačeným až deformovaným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol pravdepodobne hladený rukou (líniové odtlačky prstov). Boli zreteľne viditeľné líniové odtlačky prstov, ktoré akoby vytvárali

líniové obvodové prstence na spodnej časti klenby kupoly pece. Povrchový omaz bol úmyselne deformovaný, resp. modelovaný rukami. Na povrchovom omaze sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvoria horizontálnu paralelnosť (prútovina/prútovina). Na odtlačkoch konštrukčných prvkov vidieť stopy ukončenia prútoviny v konštrukcii steny, a to formou olámaných alebo aj nahrubo osekávaných koncov jednotlivých prútov. Takáto konštrukčná situácia systematicky rozmiestnených výčnelkov krátkych prútov vytvárala v podstate akýsi fixačný systém, ktorý lepšie ukotvil masu hlineného výmaz v obvodovej stene kupoly pece, pričom jednotlivé prúty mohli prechádzať aj rozmedzím výmazu/omazu a mohli tak zároveň vytvárať prienik medzi výmazom a plošným povrchovým omazom. Na odtlačkoch sú taktiež stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní, ako aj stopy po dodatočnom mechanickom poškodení.

Relatívne husto radené formy prvkov sú opäť dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu obvodovej steny kupoly pece, a ktoré v konečnom dôsledku spolu tvoria aj klasický výplet (Flechtwerk). Predpokladaný výplet prútoviny bol možno kombinovaný s paralelnou doloženou prútovinou a zároveň bol klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Takéto konštrukčné horizontálne kríženie medzi prútovinou/prútovinou (prípadne vertikálne kríženie prútovinou/tyčovinou) vytváralo kolmicu na horizontálne pletenie medzi prútovinou/prútovinou, resp. skrížená prútovina bola situovaná kolmo na paralelne pletené odtlačky prútoviny (t. j. prechádzala kolmo cez priestorovú hĺbku steny kupoly pece). Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom (možnosť spodnej časti klenby kupoly pece).

Veľká Lomnica-Burchbrich

- **Objekt 2/1965** (p. č. 1; tabeľa 1–4; tab. IV: B).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne vypálený fragment mazanice s odtlačkom zachovaným na jednej strane. Konštrukčný prvok výmazu má jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva a tvorí jednoduchú horizontálnu (variant 1; prútovina) alebo vertikálnu (variant 2; prútovina) líniu, ktorá pravdepodobne plnila pomocný oporný charakter v obvodových stenách. Na odtlačku sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní.

Zrejme neúplný konštrukčný prvok bol súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, prípadne z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Je teda zjavné, že konštrukčný prvok bol súčasťou rôznorodej štruktúry výpletu obvodových stien. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu, pričom sa funkčne definuje ako hlinený výmaz steny.

Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky

- **Objekt 7b/1994** (p. č. 1; tabeľa 1–4; tab. IV: C).

Variant 1–2: reálna poloha (stena).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovaným na jednej strane. Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva. Tvorí horizontálnu paralelnosť (variant 1; prútovina/prútovina) alebo vertikálnu paralelnosť (variant 2; prútovina/prútovina). Na odtlačkoch sú stopy po deštručnom sekundárnom deformovaní.

Husto radené formy konštrukčných prvkov sú dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru rôznorodého výpletu obvodových stien, a ktoré mohli spolu tvoriť klasický výplet (Flechtwerk). Ten bol kombinovaný s paralelnou prútovinou a zároveň klasicky orientovaný do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú tyčovinu. Uvedené formy konštrukčných prvkov boli súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prútoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu a funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny.

Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD

- **Objekt 3/1960** (p. č. 1; tabula 1–4; tab. IV: D).

Variant 1–2: reálna poloha (stena, PO).

Stredne veľký a stredne až silno vypálený fragment mazanice s odtlačkami dochovanými na jednej strane a s jednostranným, mierne preliačeným exteriérovým plošným povrchovým omazom, ktorý bol asi hladený rukou alebo slamou. Na povrchovom omaze sú deformačné stopy spôsobené vysychaním (deformovanie povrchu, jemné misovité prehnutie). Konštrukčné prvky výmazu majú jednoduchý spôsob úpravy neopracovaného dreva. Tvoria horizontálnu paralelnosť a horizontálne pletenie (variant 1; prúťovina/prúťovina) alebo vertikálnu paralelnosť a vertikálne pletenie (variant 2; prúťovina/prúťovina).

Husto radené forma konštrukčných prvkov bola opäť dokladom zložitejších konštrukčných previazaní, ktoré tvoria štruktúru klasického výpletu obvodových stien (Flechtwerk). Samotný výplet prúťoviny bol jednoznačne kombinovaný s paralelnosťou doloženej prúťoviny a typicky orientovaný, resp. vpletený do horizontálneho prípadne vertikálneho smeru, a to pomedzi pravdepodobnú horizontálne alebo vertikálne orientovanú predpokladanú tyčovinu. Uvedené formy prvkov boli snáď súčasťou zložitejšej štruktúry konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete obvodových stien, ktorú vytváral systém vzájomne paralelných, predsadených, pletených a krížených línií z doloženej prúťoviny, ako aj z predpokladanej tyčoviny a guľatiny. Fragment sa dá situovať do vertikálnej polohy v obvodovej stene objektu. Funkčne sa definuje ako hlinený výmaz steny s povrchovým omazom.

ZÁVEREČNÉ ZHODNOTENIE TECHNOLOGICKÝCH, KONŠTRUKČNÝCH A STAVEBNÝCH POSTUPOV

Vybrané vzorky mazanice (tabula 1–4; tab. I: A) pochádzajúce z lokality Brehov-Pod Veľkým vrchom zo sídliskovej jamy bez bližšieho určenia, dodatočne využiteľé ako odpadová jama (objekt 1/2002; obr. 1: 1) boli lokalizované v terciárnej polohe, takže bez bližšej nadväznosti na daný objekt alebo konkrétnu pôdorysnú dispozíciu. Preto je otázne, či sa jednotlivé kusy mazanice viazali na uvedenú jamu. Vzhľadom na sporný charakter daného sídliskového objektu je to málo pravdepodobné. Samotné konštrukčné formy na mazanici z daného objektu poukazujú buď na rovnú, zaoblenú, opornú alebo drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu vertikálnej prípadne klenutej obvodovej steny. V oboch prípadoch boli s hlineným výmazom a predpokladaným plošným povrchovým omazom, pričom výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prúťoviny). Analyzované vzorky mazanice asi pochádzali z nejakého pôvodne blízko situovaného výrobného-hospodárskeho objektu (napr. z klenby pece) alebo zo širšieho priestoru sídliska situovanej konštrukcie nadzemnej obytnej, prípadne výrobného-hospodárskej stavby.

Vybrané vzorky mazanice (tabula 1–4; tab. I: B–D), ktoré pochádzali z lokality Brehov-Pod Veľkým vrchom, z deštrukcie hlinenej kupolovitej klenby pece (objekt 2A/2002; obr. 1: 2a, 2b), boli lokalizované v sekundárnej polohe, takže v priamej nadväznosti na daný deštruovaný objekt. Je možné, že jednotlivé kusy mazanice sa priamo viazali na nálezovú situáciu deštruovanej konštrukcie. Samotné konštrukčné formy na mazanici z daného objektu poukazujú na zaoblenú opornú drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu klenutej obvodovej steny s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom. Výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prúťoviny). Daná konštrukčná podoba plnila pomocný oporný charakter fixačnej drevenej vypletanej siete zo zaoblenej/zaklenutej obvodovej steny, kupoly pece.

Vybrané vzorky mazanice (tabula 1–4; tab. II: A–C), pochádzajúce z lokality Kašov-Šarkan z predpokladanej stavebnej jamy, dodatočne využiteľé ako odpadová jama (objekt 1/2011), boli lokalizované v terciárnej polohe bez bližšej nadväznosti na daný objekt alebo konkrétnu pôdorysnú dispozíciu. Je otázne, či sa jednotlivé kusy mazanice viazali na uvedenú jamu. Vzhľadom na predpokladaný charakter daného sídliskového objektu je to málo pravdepodobné. Samotné konštrukčné formy na mazanici poukazujú na drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu obvodovej steny s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom. Výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prúťoviny), ktorá ale zároveň vytvárala kombinovanú zložitejšiu štruktúru konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete, asi plošne rozmerných obvodových stien. Je teda pravdepodobné, že analyzované vzorky mazanice pochádzali z nejakého pôvodne blízko situovanej konštrukcie nadzemnej obytnej alebo výrobného-hospodárskej stavby, prípadne nie je úplne vylúčená aj

možnosť pôvodu z pomerne blízko situovaného výrobného-hospodárskeho objektu (napríklad z objemnej klenby pece).

Vybrané vzorky mazanice (tabela 1–4; tab. II: D; III: A–C), pochádzajúce z lokality Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina zo sídliskovej jamy bez bližšieho určenia (18/2009; obr. 2: 1), boli lokalizované v otáznej terciárnej alebo sekundárnej polohe, teda v spornej nadväznosti na daný objekt alebo konkrétnu pôdorysnú dispozíciu. Vzhľadom na situovanie objektu v bezprostrednom okolí opevnenia nie je vylúčené, že vzorky mazanice mohli súvisieť s deštrukciou oplotenia, prípadne funkčného ohradenia. Samotné konštrukčné formy na mazanici z daného objektu poukazujú na drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu líniovej alebo obvodovej steny s hlineným výmazom a plošným, povrchovým omazom. Výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prútoviny), ktorá zároveň vytvárala kombinovanú zložitejšiu štruktúru konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete, možno plošne rozmerných líniových alebo obvodových stien. Uvedené okolnosti ponúkajú možnosť, že analyzované vzorky mazanice pochádzajú zo sporného hlineného výmazu opornej drevenej vypletanej konštrukcie líniovej steny (resp. funkčného oplotenia prípadne funkčného ohradenia). Hlinený výmaz s povrchovým omazom na líniovej stene totiž neplnil len izolačný charakter samotnej konštrukcie, ale asi aj spevňoval drevenú konštrukciu líniového oplotenia, ktorá bola zjavne súčasťou opevňovacieho valu. Pravidelné situovanie objektov badenskej kultúry v línii nielen pozdĺž vnútorného (ale aj vonkajšieho) obvodu priekopy a valu naznačuje na organizovanú sídliskovú urbanizačnú zástavbu opevneného vyvýšeného sídliska badenskej kultúry na lokalite. Dokonca nie je vylúčené, že mazanica mohla pochádzať z nejakého blízkeho opevnenia situovanej konštrukcie nadzemnej obytnej alebo výrobného-hospodárskej stavby, prípadne aj z blízko situovaného výrobného-hospodárskeho objektu (napr. z klenby pece).

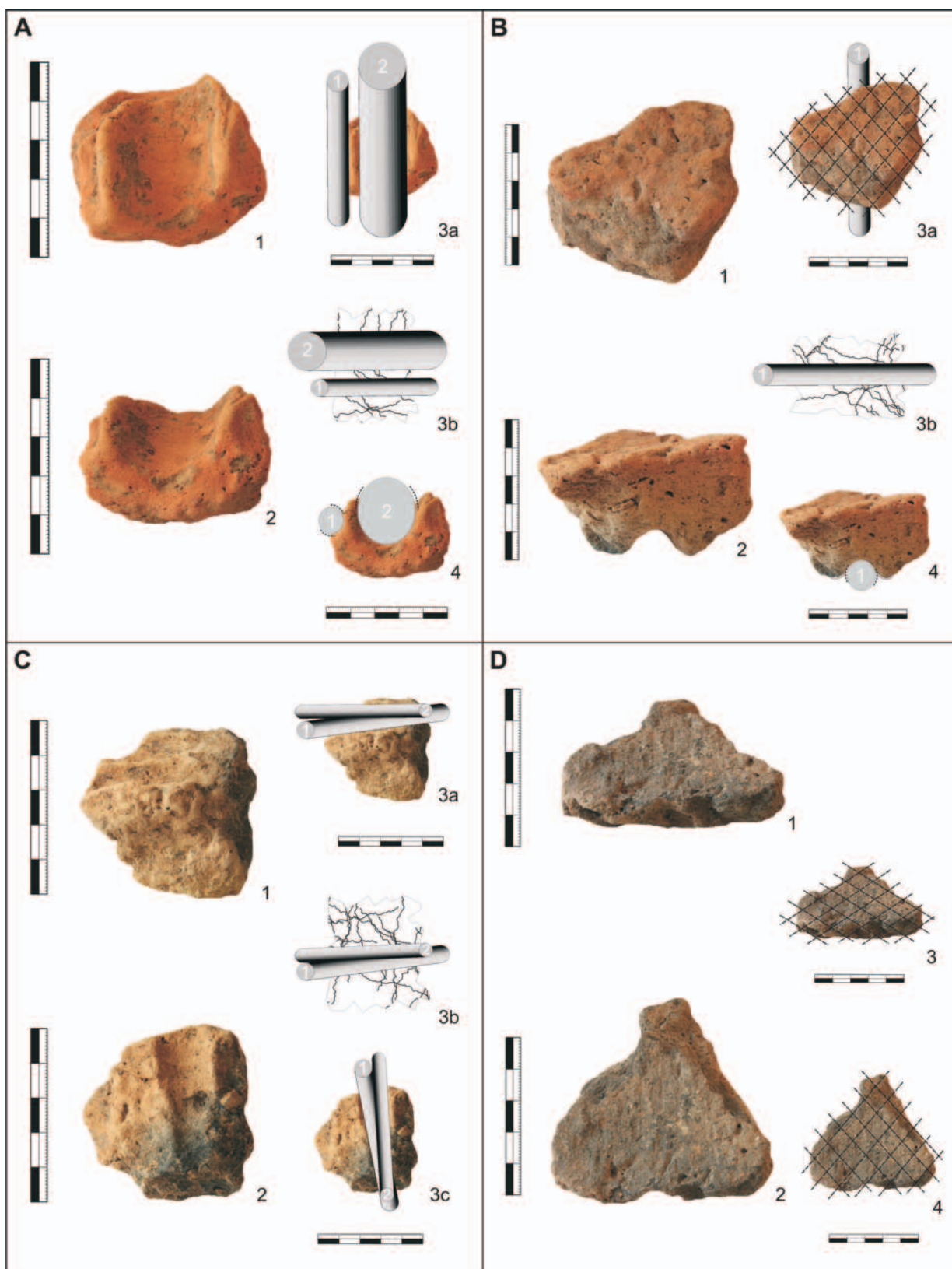
Vybraná vzorka mazanice (tabela 1–4; tab. IV: A), ktorá pochádzala z lokality Šarišské Michalany-Fedemka z deštrukcie hlinenej kupolovitej klenby pece, vrátane sídliskovej dodatočne odpadovej jamy (objekt 61/1982; obr. 3: 1a–1c), bola lokalizovaná v sekundárnej polohe (v priamej nadväznosti na daný deštruovaný objekt). Vzorka mazanice sa pravdepodobne priamo viazala na nálezovú situáciu deštruovanej konštrukcie. Hlinená klenba pece bola založená až v hornej časti už nepoužívanej jamy. Samotná konštrukčná forma na mazanici z objektu poukazuje na zaoblenú opornú drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu klenutej obvodovej steny s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom (konkrétne možno z deštrukcie spodnej časti klenby kupoly pece). Výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prútoviny). Práve viaceré kombinácie výpletu a kríženia prútoviny vytvárali špecifické konštrukčné previazanie, ktoré krátke kusy prútoviny (fixačné tyčinky/kolíky) zároveň situovali kolmo na hĺbku steny kupoly pece. Takto lúčovito rozmiestnené kusy prútoviny vytvárali akýsi fixačný systém, ktorý lepšie ukotvil masu hlineného výmazu v obvodovej stene kupoly pece. Daná konkrétna konštrukčná podoba plnila pomocný oporný charakter fixačnej drevenej vypletanej siete zo zaoblenej/zaklenutej obvodovej steny, spodnej časti kupoly pece.

Vybraná vzorka mazanice (tabela 1–4; tab. IV: B) pochádzajúca z lokality Veľká Lomnica-Burchbrich z predpokladanej predpecnej jamy, dodatočne využitej ako odpadová jama (objekt 2/1965; obr. 4: 1a, 1b), bola lokalizovaná v otáznej terciárnej alebo sekundárnej polohe (v spornej nadväznosti na daný objekt alebo konkrétnu pôdorysnú dispozíciu). Avšak vzhľadom na predpokladaný charakter sídliskového objektu je to málo pravdepodobné. Navyše pri juhozápadnom okraji jamy sa zachovala kumulácia kameňov s čiastočným výmazom, čo je azda zvyšok pece alebo spálenisko z ohniska. V prípade vzájomnej súvislosti sa jama môže interpretovať ako predpecná jama hlinenej kupolovitej pece. Podstatná časť deštruovanej mazanice z nej alebo z takejto nálezovej okolnosti by mohla pôvodne plniť funkciu hlineného výmazového spojiva dlážky ohniska (s vyloženým dnom z kamenných okruhliakov), alebo pochádzala z hlineného výmazu obvodovej vypletanej konštrukcie kupolovitého plášťa pece. Samotná konštrukčná forma na mazanici z daného objektu poukazuje na rovnú, prípadne zaoblenú opornú drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu vertikálnej alebo klenutej obvodovej steny. V obidvoch prípadoch s hlineným výmazom a predpokladaným plošným povrchovým omazom, pričom výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prútoviny). Je možné, že analyzovaná vzorka mazanice pochádzala z pôvodne bezprostredne situovaného výrobného-hospodárskeho objektu (napr. z uvedenej potenciálnej klenby pece) alebo menej pravdepodobnejšie zo širšieho priestoru sídliska situovanej konštrukcie nadzemnej obytnej, prípadne výrobného-hospodárskej stavby.

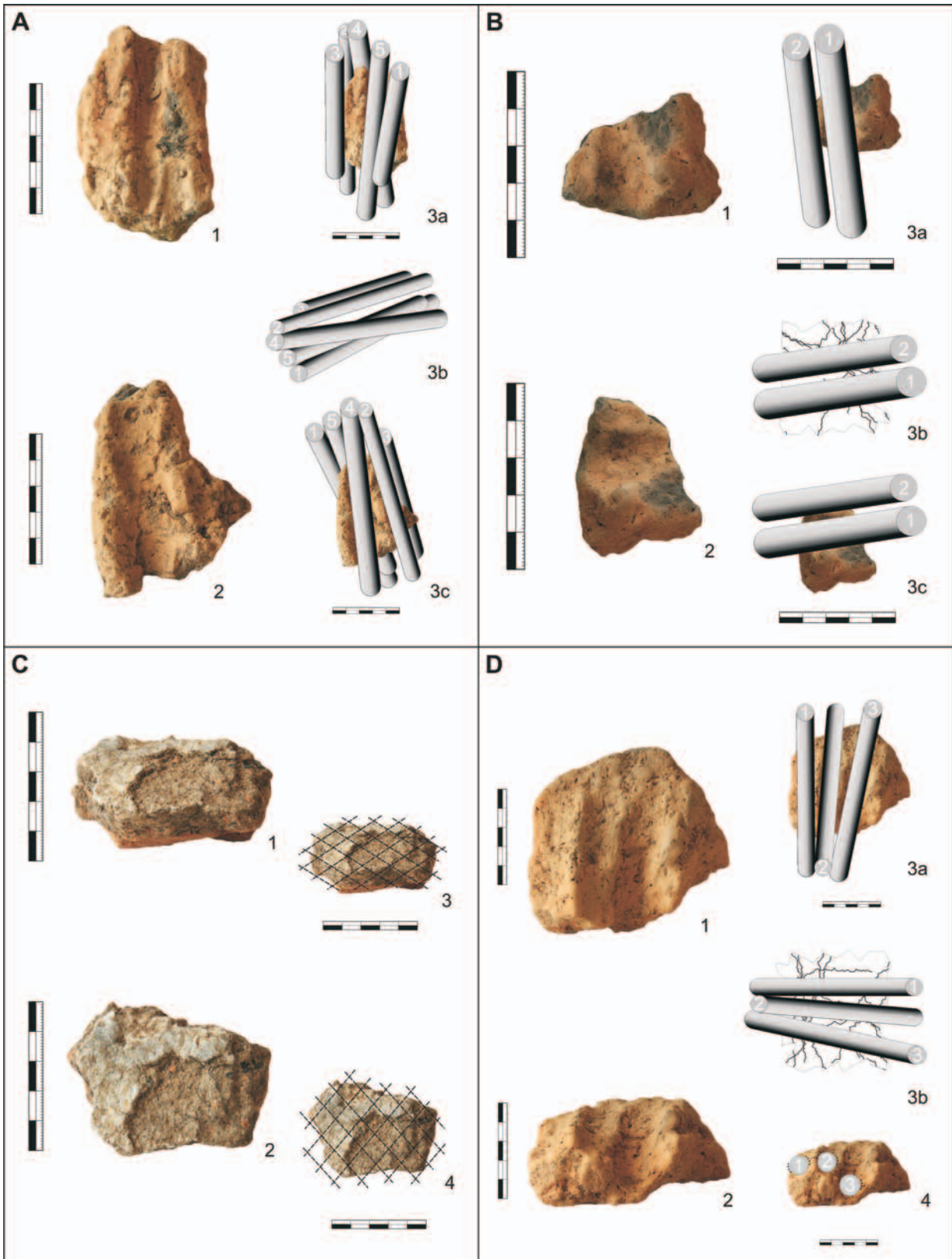
Vybraná vzorka mazanice (tabela 1–4; tab. IV: C) pochádzajúca z lokality Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky z predpokladanej predohniskovej jamy, dodatočne využitej ako odpadová jama (objekt 7b/1994; obr. 2: 2), bola lokalizovaná v terciárnej polohe (v priamej nadväznosti na deštruovaný objekt). Avšak vzhľadom na predpokladaný charakter sídliskového objektu je to málo pravdepodobné. Samotná konštrukčná forma na mazanici poukazuje buď na rovnú prípadne zaoblenú opornú drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu vertikálnej obvodovej steny, alebo klenutej obvodovej steny. V oboch prípadoch s hlineným výmazom a predpokladaným plošným povrchovým omazom bol výplet tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prútovin). Analyzovaná vzorka mazanice možno pochádzala z nejakého pôvodne blízko situovaného výrobo-hospodárskeho objektu (napríklad z klenby pece) alebo zo širšieho priestoru sídliska situovanej konštrukcie nadzemnej obytnej, prípadne výrobo-hospodárskej stavby.

Vybraná vzorka mazanice (tabela 1–4; tab. IV: D), ktorá pochádzala z lokality Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD z mierne zahĺbenej základovej jamy (objekt 3/1960; obr. 5: 1a, 1b), bola dodatočne využitá ako odpadová jama. Interpretovaná ako čiastočne zahĺbená výrobo-hospodárska stavba ľahkej konštrukcie alebo zastrešenia, bola lokalizovaná v otáznej sekundárnej polohe, takže v spornej, ale predpokladanej nadväznosti na daný objekt alebo konkrétnu pôdorysnú dispozíciu. Konštrukčné formy na mazanici z objektu poukazujú na drevenú konštrukciu s rôznorodou štruktúrou výpletu obvodovej steny s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom. Výplet bol tvorený konštrukčnými prvkami jednoduchého spôsobu úpravy neopracovaného dreva (prevažne prútovin), ktorá zároveň vytvárala kombinovanú zložitejšiu štruktúru konštrukčných previazaní plošnej fixačnej siete, plošne rozmerných obvodových stien. Samotná mierne zahĺbená základová jama (bez prítomnosti ohniska), ktorá v kombinácii s pravdepodobnou existenciou jednoduchej a ľahkej vpletanej drevenej stĺpovej konštrukcie s hlineným výmazom a plošným povrchovým omazom (boli doložené malé kolové jamky, ako aj prítomnosť mazanice v odpadovom zásype jamy), mohla plniť funkciu obvodových plošných stien. Tie mohli byť situované z troch strán s jednou otvorenou pozdĺžnou stranou alebo situované iba z dvoch strán s dvoma otvorenými pozdĺžnymi stranami, prípadne otvorenou pozdĺžnou a priečnou stranou. Tým sa vytvorila priestorovo malá (pomerne úzka) výrobo-hospodárska a čiastočne zahĺbená stavba zemnicového charakteru s nadzemnou konštrukciou strechy azda pultového typu (menej pravdepodobne sedlového typu). Nie je však vylúčené, že malé kolové jamky, nachádzajúce sa pri pozdĺžnych stenách, boli iba vertikálnymi nosnými konštrukčnými pozostatkami (bez súvislých obvodových stien) pôvodného zastrešenia pultového typu. Na potenciálnu vyššie uvedenú funkciu objektu nepriamo poukazujú aj nálezy z výplne jamy a jej bezprostredného okolia. Obytná funkcia plošne pomerne malého a konštrukčne iba provizórneho objektu bez prítomnosti ohniska sa zjavne vylučuje. Je možné, že analyzovaná vzorka mazanice mohla pochádzať z ľahkej konštrukcie nadzemnej výrobo-hospodárskej stavby alebo dokonca z nejakej inej blízko situovanej konštrukcie stavby rovnakého alebo podobného charakteru. Nie je úplne vylúčená aj možnosť charakteru, napríklad z pomerne blízko situovaného výrobo-hospodárskeho objektu (napr. z klenby pece), a to vzhľadom na stredný až silný výpal vzorky.

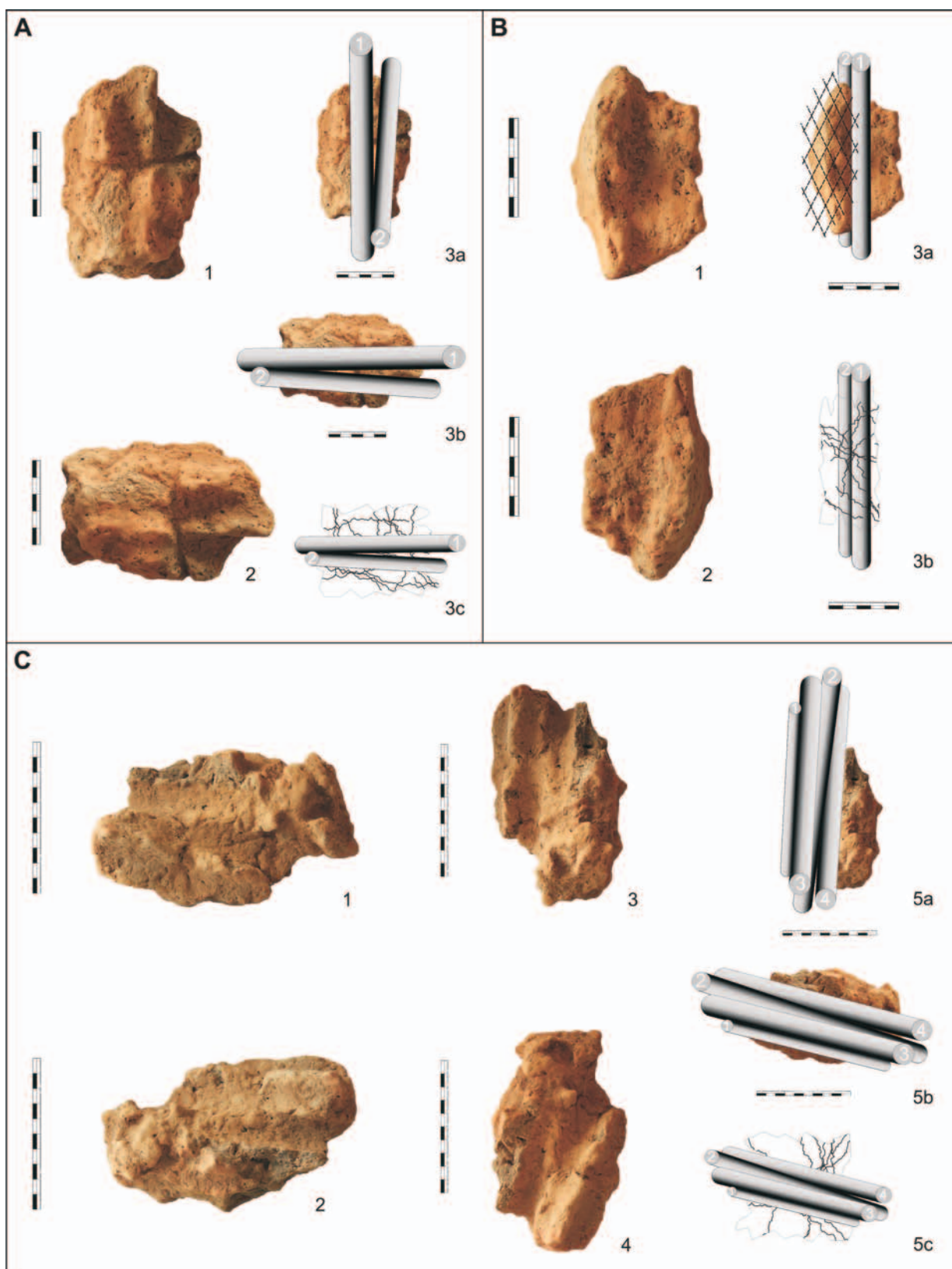
V interpretačnom sumáre je teda zrejmé, že vo všetkých prípadoch architektonickej rekonštrukcie jednotlivých stavebno-konštrukčných blokov a konštrukčno-architektonických celkov, z vyššie uvedených výrobných alebo hospodárskych objektov (spevnené ohniská, kupolovité pece, výrobo-hospodárske stavby ľahkej konštrukcie/zastrešenia), či inak funkčne špecificky zameraných (napríklad líniové oplotenie/ohradenie) sídliskových objektov badenskej kultúry na východnom Slovensku, sa v podstate objavujú takmer rovnaké alebo podobné technologické, konštrukčné a stavebné postupy (riešenia), resp. takmer zhodné architektonické typy stavebno-konštrukčných postupov. Čiastočné a neúplné architektonické rekonštrukcie uvedených sídliskových objektov rôzneho zamerania a funkcie (vrátane podobných, či rôznych tvarov a veľkostí) sa navzájom odlišujú iba menšími konštrukčnými obmenami. A to napríklad prítomnosťou/absenciou konštrukčných prvkov, previazaní alebo foriem, prípadne niektoré sú doplnené špecifickými technologicko-konštrukčnými prevedeniami.

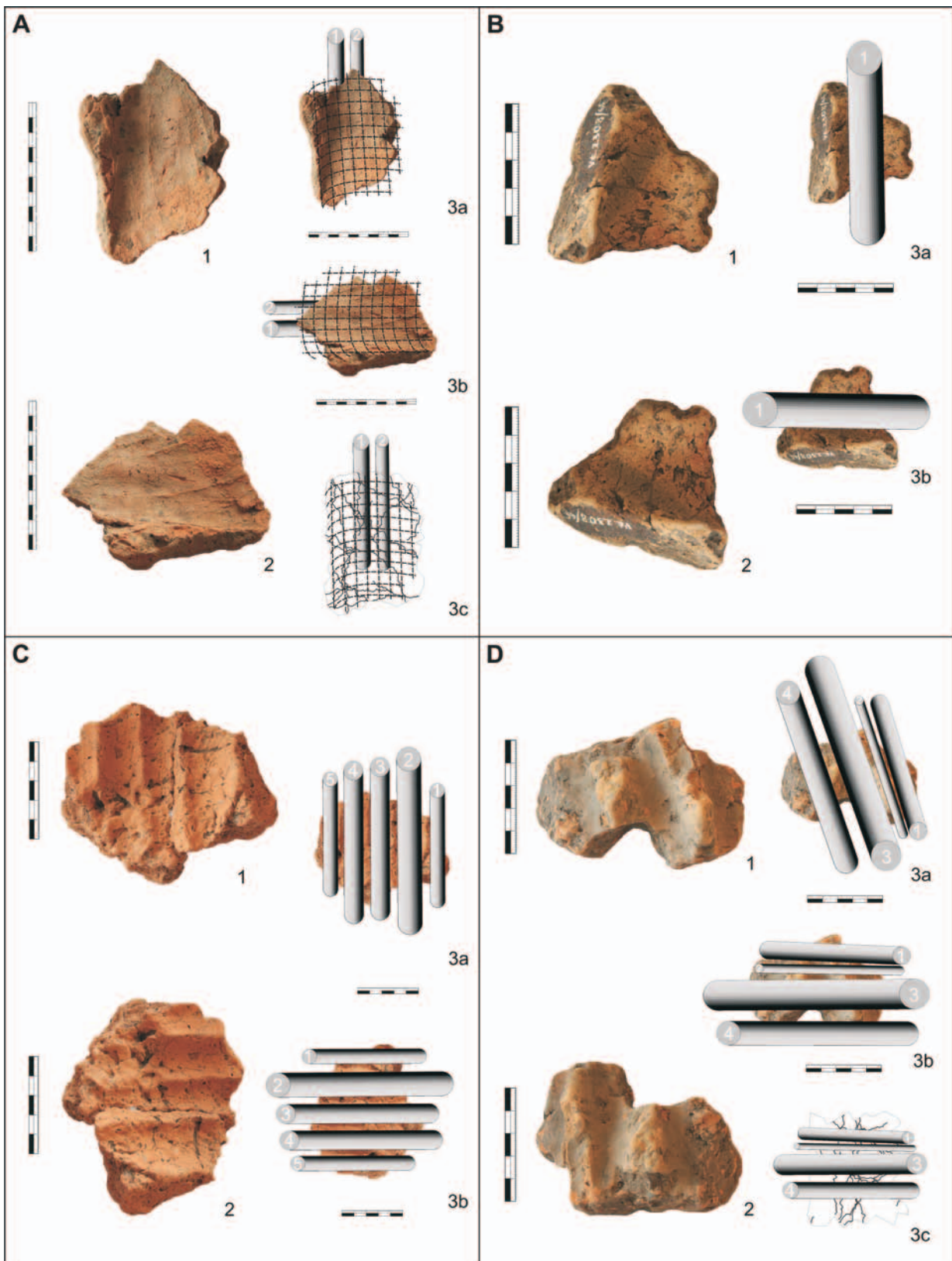
Tab. I. Brehov-Pod Veľkým vrchom. Mazanica. A – objekt 1/2002-1; B – objekt 2A/2002-1; C – objekt 2A/2002-3; D – objekt 2A/2002-4. Foto A. Zastavny, interpretácia a konštrukčná modelácia J. Ďuriš.

Tab. II. Kašov-Šarkan. A – objekt 1/2011-1; B – objekt 1/2011-2; C – objekt 1/2011-3. Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina; D – objekt 18/2009-2. Mazanica. Foto A. Zastawny, interpretácia a konštrukčná modelácia J. Ďuriš.

Tab. III. Prešov, časť Solivar, poloha Chmeľové-Tichá dolina. Mazanica. A – objekt 18/2009-3; B – objekt 18/2009-5; C – objekt 18/2009-1. Foto A. Zastavny, interpretácia a konštrukčná modelácia J. Ďuriš.

Tab. IV. A – Šarišské Michalany-Fedelemka, objekt 61/1982-1; B – Veľká Lomnica-Burchbrich, objekt 2/1965-1; C – Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky, objekt 7b/1994-1; D – Zemplínske Kopčany-bývalý hospodársky dvor JRD, objekt 3/1960-1. Mazanica. Foto A. Zastawny, interpretácia a konštrukčná modelácia J. Ďuriš.

LITERATÚRA

- Ďuriš 2012
 Horváthová 2003
 Horváthová 2004
 Horváthová 2007
 Horváthová 2009
 Horváthová 2010
 Horváthová/Hreha 2015a
 Horváthová/Hreha 2015b
 Horváthová/Chovanec 2006
 Horváthová/Tirpák 2012
 Němejcová-Pavúková 1964
 Novotná/Soják 2013
 Novotný 1958
 Novotný 1972
 Šiška 1966
 Šiška 1975
 Šiška 1975–1976
 Šiška 1982
 Šiška 1983
 Šiška 1984
 Šiška 1988
 Šiška 1995
 Šiška 1998
- J. Ďuriš: Deskriptívny systém a vypovedacia schopnosť mazanice z mladšej a neskorej doby kamennej. *Slovenská archeológia* 60, 2012, 195–247.
 E. Horváthová: Záchraný výskum v Brehove. *AVANS* 2002, 2003, 54, 55.
 E. Horváthová: Sídlikové objekty badenskej kultúry na Východoslovenskej nížine. In: I. Cheben/I. Kuzma (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2002. Hradec nad Moravicí – Opava (17.–20. 9. 2002). Sborník referátů z 21. pracovního setkání.* Opava 2004, 49–71.
 E. Horváthová: *Badenská kultura na východnom Slovensku I. a II. časť.* Dizertačná práca. Archeologický ústav SAV. Nitra 2007. Nepublikované.
 E. Horváthová: *Prešov-Chmeľové.* Výskumná správa 16 894. Dokumentácia AÚ SAV. Nitra 2009. Nepublikované.
 E. Horváthová: *Osídlenie badenskej kultúry na slovenskom území severného Potisia.* Nitra 2010.
 E. Horváthová/R. Hreha: Archeologická prospekcia Zemplína vo svetle starších a novších prameňov. *Študijné zvesti AÚ SAV* 57, 2015, 1–50.
 E. Horváthová/R. Hreha: *Dolný Zemplín. Svedectvo archeológie.* Archaeologica Slovaca Monographiae. Varia Tomus III. Nitra 2015.
 E. Horváthová/J. Chovanec: Nálezy kultúry Coțofeni v prostredí badenskej kultúry na východnom Slovensku. *Študijné zvesti AÚ SAV* 40, 2006, 129–140.
 E. Horváthová/J. Tirpák: Predbežné výsledky archeologického výskumu a geofyzikálneho prieskumu na opevnenom sídlisku badenskej kultúry v Prešove. *Študijné zvesti AÚ SAV* 52, 2012, 119–130.
 V. Němejcová-Pavúková: Sídliisko boľerázskeho typu v Nitrianskom Hrádku. *Slovenská archeológia* 12, 1964, 163–268.
 M. Novotná/M. Soják: *Veľká Lomnica-Burchbrich. Urzeitliches Dorf unter den Hohen Tatra.* Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia Tomus XVI. Nitra 2013.
 B. Novotný: Nové nálezy kanelovanej keramiky na Dolnom Pohroní. *Archeologické rozhledy* 10, 1958, 605–617.
 B. Novotný: Výskum vo Veľkej Lomnici. *Archeologické rozhledy* 24, 1972, 10–17.
 S. Šiška: K počiatkom kultúry s kanelovanou keramikou na východnom Slovensku. *Slovenská archeológia* 14, 1966, 49–72.
 S. Šiška: Výskum pohrebiska a viacvrstvového sídliska v Kopčanoch. *AVANS* 1974, 1975, 102–105.
 S. Šiška: Výskum sídliska kultúry s kanelovanou keramikou v Kopčanoch roku 1974. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university 1975–1976*, 231–237.
 S. Šiška: Sídliisko z mladšej doby kamennej v Šarišských Michaľanoch. *AVANS* 1981, 1982, 272–275.
 S. Šiška: Druhý rok výskumu sídliska z mladšej doby kamennej v Šarišských Michaľanoch. *AVANS* 1982, 1983, 239–241.
 S. Šiška: *Šarišské Michaľany.* Výskumná správa 10996/84. Dokumentácia AÚ SAV. Nitra 1984. Nepublikované.
 S. Šiška: Ukončenie systematického výskumu v Šarišských Michaľanoch. *AVANS* 1987, 1988, 132–133.
 S. Šiška: *Dokument o spoločnosti mladšej doby kamennej (Šarišské Michaľany).* Bratislava 1995.
 S. Šiška: Architektúra neolitickéj osady v Šarišských Michaľanoch. *Slovenská archeológia* 46, 1998, 187–204.

Evaluation of selected daub from the Baden culture settlements in eastern Slovakia

Jozef Ďuriš

Summary

A selection (selected collection) of unpublished (20) samples of prehistoric, Eneolithic daub with construction imprints from several selected known sites of eastern Slovakia settled by the Baden culture is the primary information source of the presented study. The article's aim is to present results of their basic (shortened) analysis and subsequent evaluation of construction forms (architectonic reconstruction of construction blocks or complexes). The results of the analysis and evaluation of daub should later confront, confirm or deny the unilateral interpretation options of particular find contexts from relevant settlement features. On the other hand, this article does not aim to bring extensive theoretical evaluation and complex mapping of construction techniques in a wider context. It is necessary to process a larger amount of complete and extensive find assemblages of documented and deposited daub in the whole available volume for such summarizing works with elements of synthesis.

The analysis and evaluation of the daub samples is based on methodological principles of the existent system of descriptive and metrical description of prehistoric daub (Ďuriš 2012, 195–247). The complex analysis of the daub samples and its final form is summarized in clearly arranged analytical-informational tables (Tab. 1–4) providing a wide range of various information allowing quick orientation and comparison of individual data related to cataloguing criteria. Individual tables are also informationally interconnected with photographs of the analyzed pieces of daub and construction models of their imprints in form of two-dimensional and three-dimensional depictions of construction form as well as their three-dimensional depictions situated in real positions of reconstructed buildings (Pl. I–IV).

The samples of daub (Tab. 1–4; Pl. I: A) from the site of Brehov-Pod Veľkým vrchom from a settlement pit without identification which was additionally used as a refuse pit (feature 1/2002; Fig. 1: 1) were located in tertiary position. Construction forms on the daub from the feature point to a rounded or straight supporting wooden construction with various structures of wattle from an arched or vertical straight external wall. In both cases, there is clay daub and supposed surface smear; wattle was made from untrimmed twigs. It is probable that the daub came from a nearby production-commercial feature (e.g. from the dome of a kiln?) or – less probably – from the wider area of the settlement, from a construction of an above-ground residential or production-commercial structure.

The samples of daub (Tab. 1–4; Pl. I: B–D) from the site of Brehov-Pod Veľkým vrchom from the destroyed remains of a dome-shaped clay arc of a kiln (feature 2A/2002; Fig. 1: 2a, 2b) were localized in a secondary position. The construction forms on the daub point to a rounded supporting wooden construction with various structures of wattle from an arched external wall with clay daub and surface smear; the wattle was made from untrimmed twigs. The construction shape supported the wooden wattled fixation net from a rounded/arched external wall – a dome of a kiln.

The samples of daub (Tab. 1–4; Pl. II: A–C) from the site of Kašov-Šarkan from a supposed construction pit additionally used as a refuse pit (feature 1/2011) were localized in tertiary position. The construction forms on the daub from the feature suggest a straight wooden construction with various structures of wattle of the external wall with clay daub and surface smear. The wattle was made from untrimmed twigs creating a combined complex structure of construction bindings of the fixation net from a large external wall. Thus, it is probable that the analyzed samples of daub came from an originally nearby construction of an above-ground residential or production-commercial building.

The samples of daub (Tab. 1–4; Pl. II: D; III: A–C) from the site of Prešov, part Solivar, location Chmeľové-Tichá dolina from a settlement pit (a small circular/oval anomaly) without more exact identification (18/2009; Fig. 2: 1) were localized in questionable tertiary or secondary positions. With regard to the location of the feature in the immediate vicinity of fortification, it cannot be excluded that the samples of daub could be associated with destroyed remains of a linear construction. The construction forms on the daub from the feature suggest a straight wooden construction with various structures of wattle from a linear or external wall with clay daub and surface smear. The wattle was made from untrimmed twigs which created a complex combined structure of construction bindings of a fixation net probably from large linear or external walls. The above described situations allow the assumption that the analyzed samples of daub come from a questionable clay daub from a supporting wooden wattled construction of a linear wall (or from a functional fence or enclosure). The clay daub with surface smear on a linear wall did not have only the insulating function of the construction itself – it probably also reinforced the wooden construction of a linear fence which might have been part of a fortifying rampart.

The sample of daub (Tab. 1–4; Pl. IV: A) from the site of Šarišské Michaľany-Fedelemka from destroyed remains of a clay dome-shaped arc of a kiln including a settlement – later refuse – pit (feature 61/1982; Fig. 3: 1a–1c) was located in a secondary position. The construction form on the daub from the feature suggests a rounded supporting wooden construction with various structures of wattle from an arched external wall with clay daub and surface smear (from destroyed remains of the bottom part of a kiln's dome arc). The combined wattle was made from untrimmed twigs and specific short fixation pegs (situated perpendicularly to the depth of the wall of the kiln's dome) which helped to fix the mass of the clay daub in the external wall of the kiln's dome. Such construction form helped to support the fixing wattled wooden net from an arched external wall – the bottom part of the kiln's dome.

The sample of daub (Tab. 1–4; Pl. IV: B) from the site of Veľká Lomnica-Burchrich from an assumed kiln-loading pit which was additionally used as a refuse pit (feature 2/1965; Fig. 4: 1a, 1b) was localized in questionable tertiary or secondary position. Interpretation of the sample is the same as that of the sample of daub (no. 1) from feature 1/2002, Brehov-Pod Veľkým vrchom (Pl. I: A above).

The sample of daub (Tab. 1–4; Pl. IV: C) from the site of Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky possibly from a kil-loading pit additionally used as a refuse pit (feature 7b/1994; Fig. 2: 2) was localized in tertiary position. Interpretation of the sample is the same as that of the sample of daub (no. 1) from feature 1/2002 in Brehov-Pod Veľkým vrchom (Pl. I: A above).

The sample of daub (Tab. 1–4; Pl. IV: D) from the site of Zemplínske Kopčany-former farm yard JRD (cooperative farm) from a slightly sunken foundation pit (of a partly sunken production-commercial structure with light construction or roofing) additionally used as a refuse pit (feature 3/1960; Fig. 5: 1a, 1b) was localized in questionable secondary position. The construction forms on the daub from the feature suggest wooden construction from an external wall with various structures of wattle with clay daub and surface smear. The wattle was made from untrimmed twigs creating a complex combined structures of construction bindings of a fixing net from large external walls. In the sunken foundation pit (without a hearth), small stakeholes were documented, probably proving existence of a light wattled wooden stake construction with clay daub and surface smear which might have played the role of simple external walls. They might have been situated on one or even three sides, creating a small, probably a production-commercial, partly sunken pithouse-like building with an above-ground construction of probably a flat roof. Therefore, it is possible that daub really came from such a light above-ground construction situated above a sunken pit of a production-commercial building.

Thus, it is clear in the interpretation summary that in all cases of architectonic reconstruction of individual construction blocks or complexes from the above mentioned production or commercial features (reinforced hearths, kilns, production-commercial structures with light construction/roofing) or settlement features of the Baden culture in eastern Slovakia with other functions (e.g. linear fence/enclosure) basically the same or similar technological, constructional and building procedures (solutions) occur. They differ only slightly from each other with small construction alternations – presence/absence of constructional elements, construction bindings or construction forms and some are complemented with specific technological-constructional designs.

Fig. 1. Brehov-Pod Veľkým vrchom. 1 – feature 1/2002; 2a – feature 2A/2002; 2b – overall view of the complex of features 2A–2C/2002 (*Horváthová 2004*, 67, 68, fig. 7: 1, 8; 2007, 78, 83; tab. 10; 15; 2010, 166, 171, pl. X; XV; *Horváthová/Hreha 2015b*). Photo by E. Horváthová. Legend: a – grey sand-loam layer; b – brown loam-sand layer; c – fill of the feature; d – subsoil; e – sherds; f – stones; g – wall of the trench; h – axis; i – furrow; j – situational terrain; k – ashes.

Fig. 2. 1 – Prešov, part Solivar, location Chmeľové-Tichá dolina. Detail of the situation plan of the studied northeastern part of the ditch and its surroundings, feature 18/2009 indicated with the red circle; 2 – Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky, feature 7b/1994 (located on the left); (*Horváthová/Chovanec 2006*, 130, fig. 2; *Horváthová/Tirpák 2012*, 121, fig. 2).

Fig. 3. Šarišské Michaľany-Fedelemka. 1a – situation plan of the studied part of the Baden culture settlement, feature 61/1982 indicated with the red circle; 1b – feature 61/1982; 1c – section of the overall plan of the studied settlement, feature 61/1982 indicated with the red circle; (*Horváthová 2007*, 70, 83, tab. 2; 15; 2010, 158, 171, pl. II; XV; *Šiška 1995*, general plan). Legend: a – sherds; b – stones; c – ashes; d – axis; e – position of assumed buildings.

Fig. 4. Veľká Lomnica-Burchrich. 1a – plan of trench 10 x 4/1965 on the level of sterile subsoil of 57 cm, feature 2/1965 indicated with the red circle; 1b – feature 2/1965, trench 10 x 4/1965 in depth of 60 cm (*Novotná/Soják 2013*, 34, 35, fig. 22: 2; 23: 2). Legend: a – stones; b – cluster of stones; c – profiles; d – lines of the feature.

Fig. 5. Zemplínske Kopčany-former farm yard JRD (cooperative farm). 1a – situation plan of the studied part of the Baden culture settlement, feature 3/1960 indicated with the red circle; 1b – feature 3/1960 (*Horváthová 2004*, 63, fig. 3; 2007, 69, 75, tab. 1; 7; 2010, 157, 163, pl. I; VII). Legend: a – stakehole; b – location of discovery of a complete vessel; c – fragments of a millstone.

Tab. 1. Dimensions, weight, size of fragments of analyzed samples.

Tab. 2. Descriptive part of daub (properties and shape of daub).

Tab. 3. Metrical part of daub (metrical values of diameters and mutual distances of individual construction forms).

Tab. 4. Functional definition of daub (functional interpretation, functional application of construction elements in the architecture of a house and spatial direction in the construction of a house).

Tab. 5. Legend.

Pl. I. Brehov-Pod Veľkým vrchom. Daub. A – feature 1/2002-1; B – feature 2A/2002-1; C – feature 2A/2002-3; D – feature 2A/2002-4. Photo by A. Zastawny, interpretation and construction modelling by J. Ďuriš.

Pl. II. Kašov-Šarkan. A – feature 1/2011-1; B – feature 1/2011-2; C – feature 1/2011-3. Prešov, part Solivar, location Chmeľové-Tichá dolina; D – feature 18/2009-2. Daub. Photo by A. Zastawny, interpretation and construction modelling by J. Ďuriš.

Pl. III. Prešov, part Solivar, location Chmeľové-Tichá dolina. Daub. A – feature 18/2009-3; B – feature 18/2009-5; C – feature 18/2009-1. Photo by A. Zastawny, interpretation and construction modelling by J. Ďuriš.

Pl. IV. A – Šarišské Michaľany-Fedelema, feature 61/1982-1; B – Veľká Lomica-Burchbrich, feature 2/1965-1; C – Zemplínske Hradište-Vyšné Hosáky, feature 7b/1994-1; D – Zemplínske Kopčany-former farm yard JRD (cooperative farm), feature 3/1960-1. Daub. Photo by A. Zastawny, interpretation and construction modelling by J. Ďuriš.

Jazyková redaktorka Miriama Nemergutová

Translated by Viera Tejbusová

Mgr. Jozef Ďuriš, PhD.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
jozefduris1@gmail.com